Хэкlыпlэхэр къалъыхъуэ

2-нэ нап.

ЕгъэджакIуэ щыпкъэ

3-нэ нап.

Насып Iыхьэ

3-нэ нап.

Къэзылъхуахэм я лъагъуэм ирикIуа

4-нэ нап.

ФИФI ФЫМЫГЪЭПУД, ФИ IЕЙ ФЫМЫГЪЭПЩКIУ

АДЫГЭ ПСАЛЪЭ

АДЫГСКОЕ СЛОВО

КъБР-м И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ
ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КБР

1924 ГЪЭМ И МЭКЪУАУЭГЪУЭ МАЗЭМ И 1 ЛЪАНДЭРЭ КЪЫДОКI

№119 (24.245) ● 2021 гъэм жэпуэгъуэм (октябрым) и 5, гъубж ● Тхьэмахуэм щэ къыдокI ● И уасэр зы тумэнщ ● adyghe@mail.ru adyghepsale.ru

«Адыгэбзэм и Гупсэхэм» я пшыхь гукъинэ

4-нэ нап.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Iэтащхьэ КIуэкIуэ Казбек щIыналъэм и егъэджакIуэхэм я IэщIагъэм епха махуэшхуэмкIэ зэрехъуэхъур

Къэбэрдей-Балъкъэрым и егъэджэныгъэ IэнатIэм и лэжьакIуэхэу пщIэ зыхуэсщIхэ!

Си гум къыбгъэдэкIыу сынывохъуэхъу фи IэщIагъэм епха махуэшхуэмкIэ - ЕгъэджакIуэм и махуэмкIэ!

Нобэ дэ догъэлъапIэ мы дунейм щыщыIэ IэщIагъэхэм я нэхъ хьэлэлыр гъащIэ гъусэ зыщIа цIыхухэр - пщIэ зыхуэтщI ди егъэджакIуэхэр. Фэ фи IэмыщIэ илъщ Къэбэрдей-Балъкъэрым и къэкIуэнур зэлъыта щIэблэр. Вбгъэдэлъ педагогикэ Iэзагъыр, акъылымрэ шыIэныгъэмрэ, апхуэдэуи фи IэщIагъэм гурэ псэкIэ фызэрыхущытыр сэбэпышхуэ мэхъу къытщIэхъуэ щIэблэм щIэныгъэщIэхэр зрагъэгъуэтынымкIэ, я зэфIэкIхэм хагъэхъуэнымкIэ. Фэ фи фIыгъэщ ныбжьыщIэхэм дуней еплъыкIэ тэмэм яIэу къызэрытэджыр, абыхэм я лъэкIыныгъэ псори хэIущIыIу зыщIу ехъулIэныгъэхэм хуэзышэри фэращ.

ФIыщIэ ин фхузощI зэфIэвгъэкI лэжьыгъэ мытыншым, атIэми жылагъуэм мыхьэнэшхуэ щызиIэм папщIэ, IэщIагъэм епхауэ вбгъэдэлъ зэфIэкI лъагэхэм, фи гу хуабагъымкIэ сабийхэм фазэрыдэгуашэм щхьэкIэ. Си фIэщ мэхъу: зэгъусэу дэ тлъэкIынущ ди республикэм фIагъ лъагэ зиIэ егъэджэныгъэрэ гъэсэныгъэрэ къыщцызэдгъэпэщыну.

Си гуапэу сынывохъуэхъу узыншагъэ быдэ, зэпэщыныгъэ фиIэну, Къэбэрдей-Балъкъэрымрэ ди къэрал инымрэ яфI зыхэлъ ехъулIэныгъэщIэхэр зыIэрывгъэхьэну.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и къэрал дамыгъэхэр тыным и IуэхукIэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Iэтащхьэм и Указ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм егъэджэныгъэмкIэ и IэнатIэм илъэс куэд лъандэрэ хьэлэлу зэрыщылажьэм, щIэблэщIэр гъэсэнымрэ егъэджэнымрэ куэд зэрыхащIыхьам папщIэ цIэ лъапIэхэр яфIэщын:

«Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм егъэджэныгъэмкIэ щIыхь зиIэ и лэжьакIуэ»

Аслъэн Майе Дзонэ и пхъум - «Курыт еджапIэ № 20» Налшык къалэм курыт щIэныгъэ щрагъэгъуэт и муниципальнэ кIэзонэ IуэхущIапIэм и унафэщIым

Валий Iэминат Борис и пхъум - «Сабийхэм эстетикэ гъэсэныгъэ егъэгъуэтынымкIэ Къэзанокъуэ Жэбагъы и цIэр зезыхьэ къалэ центр» щIэныгъэ гуэдзэн щрагъэгъуэт муниципальнэ кIэзонэ IуэхущIапIэм и унафэщIым и къуэдзэм

ГъукIэжь Иринэ Зубер и пхъум - Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм ЦIыхухэр егъэджэнымкIэ, щIэныгъэмрэ щIалэгъуалэм я IуэхухэмкIэ и министерствэм IэщIагъэ гуэдзэн щрагъэгъуэт «Педагог лэжьакIуэхэм я IэщIагъэм зэпымыууэ щыхагъахъуэ» и къэрал бюджет IуэхущIапIэм экономикэм зегъэужьынымрэ егъэджэныгъэм и IэнатIэр убзыхунымкIэ и лабораторэм и методист нэхъыжьым,

«Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щIыхь зиIэ и егъэджакIуэ»

Дау Людмилэ Александр и пхъум - «Курыт еджапIэ №1» Дзэлыкъуэ муниципальнэ районым щыщ Сэрмакъ къуажэм курыт щIэныгъэ щрагъэгъуэт и муниципальнэ кIэзонэ IуэхущIапIэм урысыбзэмрэ литературэмкIэ и егъэджакIуэм

Къудей Светланэ Хьэсэн и пхъум - «Курыт еджапIэ №3» Аруан муниципальнэ районым щыщ Псыгуэнсу къуажэм курыт щIэныгъэ щрагъэгъуэт и муниципальнэ кIэзонэ IуэхущIапIэм урысыбзэмрэ литературэмкIэ и егъэджакIуэм.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Iэтащхьэ КIУЭКIУЭ Казбек

Налшык къалэ
2021 гъэм жэпуэгъуэм и 1-м
№108-УГ

● Гъавэ

Дагъуэ къыхуамыщIу

«Россельхознадзор»-м и Кавказ Ищхъэрэ IуэхущIапIэм дызэрыщигъэгъуэзамкIэ, 2021 гъэм Къэбэрдей-Балъкъэрым нэгъуэщI къэралыгъуэхэм иригъэшэну ерыскъыхэкI зэмылIэужьыгъуэу тонн мин 73,2-р дунейпсо карантин мардэхэм тету къыпщытащ, республикэм ирашын ипэ.

ГЪАВЭУ къэрал гъунапкъэм ирашынущ тонн мин 63,8-рэ. Ар гъэ кIуам нэхърэ тонн мин 22,9-кIэ нэхъыбэщ.

Экспорт ерыскъыгъуэхэр гъунэгъу къэралхэми ЕАЭС-м хиубыдэхэми яIэрыхьэнущ. Къапщтэмэ, Арменэм гуэдзу тонн мин 22,5-рэ, хьэпцIийуэ тонн мини 3,3-рэ, Грузием гуэдзу тонн мин 28,7-рэ, нартыху тонн мини 5, Ираным къакъий гъэгъуауэ, джэшхэкIыу тонн мин 500-м нэблагъэ иращэнущ.

Экспортым ягъакIуэ ерыскъыхэкIхэмрэ гъавэмрэ фитосанитарие и лъэныкъуэкIэ къыщапщытащ «Россельхознадзор»-м и референт центру Къэбэрдей-Балъкъэрым щыIэм. Эксперт ерыскъыхэкIхэм ябгъэдэлъ фIагъымрэ къабзагъымрэ къэзыпщытэ организацэм хъыбар къаригъэщIэжащ, Къэбэрдей-Балъкъэрым нэгъуэщI къэралхэм гъавэхэкIыу иригъэша псори дэбгъуэн щымыIэу дунейпсо мардэхэм тету зэрагъэхьэзырамкIэ.

ШЭРЭДЖ Дисэ.

Шынагъуэншагъэр япэ игъэщыпхъэщ

КъБР-м и Iэтащхьэ КIуэкIуэ Казбекрэ ТуризмэмкIэ федеральнэ агентствэм и унафэщI Догузовэ Заринэрэ Къэбэрдей-Балъкъэрым туризмэм зыщегъэужьыным пыщIа Iуэхухэм тепсэлъыхьащ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Iэтащхьэ КIуэкIуэ Казбек хуэзащ лэжьыгъэ IуэхукIэ Къэбэрдей-Балъкъэрым къэкIуа, ТуризмэмкIэ федеральнэ агентствэм и унафэщI Догузовэ Заринэ. ЗэIущIэм щытепсэлъыхьащ Къэбэрдей-Балъкъэрым и курортхэм зегъэужьыным туризмэм и IэнатIэм пыщIауэ республикэм щагъэзащIэ проектхэр Федеральнэ агентствэм къыдиIыгъынымкIэ хэкIыпIэхэм, апхуэдэу зыгъэпсэхуакIуэхэм шынагъуэ къатемыгъэхьэнымкIэ зэфIэгъэкIыпхъэхэм.

«ЗЭРЫЩЫТУ къэралми хуэдэу, Къэбэрдей-Балъкъэрым и дежкIи, туризмэм и дежкIи мыр экономикэ Iуэху къудейуэ къэмынэу, щэнхабзэ зэпыщIэныгъэхэми ехьэлIащ, къэралыр гъэбыдэным хуэунэтIащ», - къыхигъэщхьэхукIащ КIуэкIуэ Казбек.

Республикэм и Iэтащхьэр тепсэлъыхьащ туризмэм и IэнатIэм зегъэужьыным хуэунэтIауэ иужьрей илъэсхэм Къэбэрдей-Балъкъэрым лэжьыгъэшхуэ зэрыщекIуэкIар икIи абы и фIыщIэкIэ ди деж зыгъэпсэхуакIуэ къакIуэхэр нэрылъагъуу нэхъыбэ зэрыхъуар. Абы жиIащ Къэбэрдей-Балъкъэрым и дежкIэ туризмэм и унэтIыныгъэ нэхъыщхьэр бгыхэм зыщыгъэпсэхуныр арауэ зэрыщытыр. Ауэ иужьрей зэманым Iуащхьэмахуэ къыщыхъуа гузэвэгъуэм къигъэлъэгъуащ цIыхухэм шынагъуэ къатемыгъэхьэным зэрыбгъэдыхьэ щIыкIэм куэдкIэ зегъэхъуэжын, а IэнатIэм ехьэлIа хабзэ мардэхэм хэплъэжын зэрыхуейр.

Догузовэ Заринэ къигъэлъэгъуащ туризмэм и лъэныкъуэкIэ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм зэфIэкIышхуэ зэрыбгъэдэлъыр: «ЗыгъэпсэхуакIуэ къакIуэхэм гъэ къэс къахэхъуэр зыхуэдизыр щыхьэт тохъуэ мы гъэм республикэм зыщызыгъэпсэхухэр цIыху мелуаным зэрынэсынум - ар Iуэху гъуэзэджэщ».

ТуризмэмкIэ федеральнэ агентствэм и унафэщIым къыхигъэщхьэхукIащ мы IэнатIэр экономикэм и унэтIыныгъэ нэхъыщхьэ дыдэхэм зэращыщыр, лэжьапIэ IэнатIэщIэхэр къызэгъэпэщынымкIи, цIыхухэм я псэукIэр егъэфIэкIуэнымкIи абы куэд зэрелъытар. «Тэмэму зигъэпсэхунымкIэ, и узыншагъэр зэтригъэувэжынымкIэ, и нэгу зригъэужьынымкIэ Iэмалхэр дэтхэнэ зы цIыхуми къыхузэгъэпэщыныр иджырей зэманым къигъэув къалэнщ. Туризмэм и IэнатIэм зегъэужьыным щытедгъэчыныхьым деж дэ псом япэу дызэгупсысыр республикэм щыпсэу езы цIыхухэрщ. Абыхэм, зы лъэныкъуэкIэ, щылэжьэн IэнатIэ къыхузэIуах. Апхуэдэу дэтхэнэ зыми Iэмал егъуэт щалъхуа республикэм тэмэму зыщигъэпсэхунымкIэ», - жиIащ Догузовэ Заринэ. Абы къыхигъэщхьэхукIащ ди республикэм и Iэтащхьэми езыми туризмэм лъэпкъхэм я зэныбжьэгъугъэр игъэбыдэу къызэралъытэр: «Укъэзыухъуреихь гъащIэм, дунейм, къэралым, хабзэхэм щыгъуазэ зыпщIынымкIэ хэкIыпIэ нэхъыфI дыдэр зыгъэпсэхуакIуэ, дунеяплъэ укIуэнырщ. Абы и лъэныкъуэкIэ Къэбэрдей-Балъкъэрым щыIэ хэкIыпIэхэр куэд мэхъу».

ТуризмэмкIэ федеральнэ агентствэр хьэзырщ, жиIащ Догузовэ Заринэ, щIыналъэм щыIэ бизнесым туризмэм и инфраструктурэр зэтегъэувэжынымкIэ зыкъыщIигъэкъуэну, иджырей хьэщIэщ зэпэщхэр ухуэнымкIэ, зыгъэпсэхуакIуэхэм я зекIуапIэ гъэщIэгъуэнхэр хэшынымкIэ сэбэп хъуну.

Туризмэм и IэнатIэм шынагъуэншагъэ къыщызэгъэпэщынымкIэ Iуэхухэм я гугъу щищIым Догузовэ Заринэ къыхигъэщхьэхукIащ абы и лъэныкъуэкIэ Кавказ Ищхъэрэм и курортхэм я мызакъуэу, бгылъэ щIыпIэхэм зыгъэпсэхуакIуэхэр къешэлIэным пыщIа адрей щIыналъэхэми апхуэдэ гугъуехьхэр зэрыщыIэр.

КIуэкIуэ Казбек жиIащ мы Iуэхум ехьэлIауэ лэжьыпхъэу къилъытэхэр республикэм и Правительствэм зэригъэхьэзырар. Ахэр федеральнэ хабзэ мардэхэм щелэжькIэ Къэбэрдей-Балъкъэрым и цIэкIэ къыхалъхьэнущ.

ЗэIущIэм иужькIэ КъБР-м и Iэтащхьэ КIуэкIуэ Казбекрэ ТуризмэмкIэ федеральнэ агентствэм и унафэщI Догузовэ Заринэрэ «Азимут» хьэщIэщым щахуэзащ Къэбэрдей-Балъкъэрым туризмэмкIэ и IэнатIэм и лIыкIуэхэм. Псалъэмакъым къырихьэлIащ КъБР-м курортхэмрэ туризмэмкIэ и министр ЩоджэнцIыкIу Мурат, Налшык къалэ округым и щIыналъэ администрацэм и Iэтащхьэ Ахъуэхъу Таймураз сыми.

Къызэхуэсахэм утыку кърахьащ иджырей хьэщIэщ тэмэмхэр Налшык къалэм дэщIыхьынымкIэ инвестицэ проект инхэр. Абыхэм ящыщ зыр ЩоджэнцIыкIумрэ Лермонтовымрэ я уэрамхэм я зэблэкIыпIэ плIанэпэм хуэзэу иджыпсту щыт унэр, зэгуэр Туристым и унэу щытар, къэгъэщIэрэщIэжыныршщ икIи зыгъэпсэхупIэ комплекс тэмэм щIыныршщ. Инвесторым и мурадщ а унэм и теплъэр имыхъуэжу къигъэнэну икIи цIыхуи 120-м ятещIыхьа хьэщIэщ комплекс илъэситIым къриубыдэу абы щызэтригъэувэжыну. ЕтIуанэ хьэщIэщ комплексым щIадзауэ йолэжь: полиграфкомбинатым и хэщIапIэу щытам тыншыпIэ псомкIи къызэгъэпэща иджырей хьэщIэщ дэгъуэ щызэтрагъэувэну я мурадщ 2022 гъэм фIэмыкIыу. Мы проектыр хъарзынэу хозагъэ республикэм и къалащхьэм и уэрам нэхъыщхьэм и архитектурэ теплъэм.

ЗэIущIэм и кIэухым Догузовэ Заринэ жэуапхэр яритащ туризмэмкIэ индустрием и лэжьакIуэхэр зыщIэупщIа Iуэху куэдым.

КъБР-м и Iэтащхьэмрэ Правительствэмрэ я пресс-IуэхущIапIэ.

Къуэщхьэ Каринэ и ехъулIэныгъэ лъагэ

Хабзэ хъуауэ, ди къэралым гъэ къэс щокIуэкI «Илъэсым и егъэджакIуэ» къэралпсо зэпеуэр. А Iуэхугъуэр къызыхуэтыншэу йокIуэкI, УФ-м и Президентым, УФ-м ЕгъэджэныгъэмкIэ и министерствэм, ЕгъэджакIуэхэм я къэралпсо профсоюз зэгухьэныгъэм, «Учительская газета»-м и редакцэм я нэIэм щIэту. Iуэхугъуэм и фIыгъэкIэ егъэджакIуэм и пщIэр жылагъуэм нэхъри къыщыIэта мэхъу, школым и лэжьакIуэ нэхъыфIхэм ябгъэдэлъ зэфIэкIхэм щыгъуазэ куэд хуохъу, егъэджакIуэхэр зэдогуашэ я Iуэху зехьэкIэ пэрытхэмкIэ. Ди гуапэ зэрыхъущи, ди щIыналъэм щылажьэ курыт школхэм я егъэджакIуэхэри ехъулIэныгъэ яIэу хэтщ а къэралпсо зэпеуэм.

ТЭН Iус Ростов къалэм иджыблагъэ щызэхэтащ «Илъэсым и егъэджакIуэ-2021» къэралпсо зэпеуэм и федеральнэ Iыхьэр. Абы хэтащ щIыналъэпсо зэпеуэхэм щытекIуахэр. Абы ехъулIэныгъэ иIэу хэтащ «Илъэсым и егъэджакIуэ нэхъыфI-2021» урысейпсо зэпеуэм и щIыналъэ Iыхьэм щытекIуа, Май къалэм дэт курыт школ №5-м инджылызыбзэр щезыгъэдж Къуэщхьэ Каринэ. Егъэджэныгъэ-гъэсэныгъэ IэнатIэм илъэси 5 лъандэрэ пэрыт адыгэ пщащэ цIыкIур яхэхуащ я Iуэху зехьэкIэкIэ ди къэралым нэхъыфIу къыщалъыта егъэджакIуэ 15-м.

А ехъулIэныгъэ лъагэр езыр-езыру къэкIуакъым. Абы и щIыбагъ къыдэлъщ Къуэщхьэм зыпэрыт IэнатIэмкIэ зыхищIэ жэуаплыныгъэр, иригъаджэ сабийхэм яхуиIэ лъагъуныгъэ къабзэр, езыми зэрыжиIауэ, егъэджакIуэ нэс хъуну зэрыщIэхъуэпсыр. И анэдэлъхубзэм къыдэкIуэу иджыри бзиплI: урысыбзэр, инджылызыбзэр, итальяныбзэр, испаныбзэр - зыIурылъ Каринэ бзэ щIэныгъэхэм я магистрщ, зи зэфIэкIми щIэныгъэми махуэ къэс хэзыгъахъуэ егъэджакIуэщ. Къыхэдгъэщынщи, мыгъэрей къэралпсо зэпеуэм пашэ щыхъуахэм яхэт Къуэщхьэм иджы Iэмал иIэщ Москва дэт къэрал лингвистикэ университетым и щIэныгъэм щыхигъэхъуэну.

- Мыпхуэдэ зэпеуэхэр хуабжьу сэбэпщ пхузэфIэкIым уеплъыжыну, адрейхэми ябгъэдэлъ Iэзагъхэм уакIэлъыплъыну, - жеIэ Къуэщхьэ Каринэ. - КъыхэзгъэщыIну сыхуейт, абы куэдым гу лъыдегъатэ, дыхуеущий. Ди нэгу щIэкIа Iуэху зехьэкIэ пэрытхэм ящыщу, къапщтэмэ, сэ лэжьыгъэм зыкъом дяпэкIэ къыщызгъэсэбэпынущ. Мыхьэнэшхуэ зиIэр дерс зэIухахэм я закъуэкъым, атIэ классщIыб лэжьыгъэм и къызэгъэпэщыкIэ мардэхэми хьэлэмэт хэлъщ. А унэтIыныгъэмкIи къулейуэ щытащ егъэджакIуэ пашэхэм я мыгъэрей зэхьэзэхуэр. ФIыщIэ ин яхузощI апхуэдэ зэпеуэ купщIафIэ къызэзыгъэпэщахэми.

«Илъэсым и егъэджакIуэ-2021» къэралпсо зэпеуэм щытекIуахэр Москва дэт Къэрал Кремль уардэунэм жэпуэгъуэм и 10-м щагъэлъэпIэнущ.

ЖЫЛАСЭ Маритэ.

● Ди къуэш республикэхэм

Жыджэру хэтащ

АДЫГЕЙ. **Республикэм и Iэтащхьэ КъумпIыл Мурат хэхыныгъэ нэужьым Адыгейм и цIыхухэм захуигъэзащ жыджэру я Iуэху еплъыкIэр къызэрагъэлъэгъуам папщIэ фIыщIэ яхуищIу. УФ-м и Къэрал Думэм и депутатхэм нэмыщI, ди къуэш республикэм щыхахащ Къэрал Советым-Хасэм и депутатхэмрэ щIыпIэ къэрал къулыкъущIапIэхэм щылэжьэнухэмрэ.**

ХЭГЪЭГУМ щыпсэухэм я нэхъыбэм «Урысей зэкъуэтым» и телъхьэу Iэ яIэтащ икIи УФ-м и Президент Путин Владимир иригъэкIуэкI къэрал политикэр даIыгъащ.

АР-м и Къэрал Советым-Хасэм и зи чэзу зэхуэсыгъуэм хыхьащ «Урысей зэкъуэт», КПРФ, ЛДПР, «Захуагъэ здэщыIэ Урысей» политикэ партхэм я лIыкIуэхэр.

Узыншагъэр нэхъапэщ

АБХЪАЗ. **Президент Бжание Аслъэн сыхьэтищым щIигъукIэ журналистхэм я упщIэхэм жэуап иритащ. Хъыбарегъащ1э IэнатIэхэм я лэжьакIуэхэр щIэупщIащ Абхъазым и къэрал щIыб, къэрал кIуэцI политикэм теухуа Iуэхухэм, тетыгъуэр зыIыгъхэмрэ абыхэм къыпэщIэтхэмрэ я зэхущытыкIэм, Правительствэм и IуэхущIафэхэм, хабзэхъумэ IэнатIэхэм ирагъэкIуэкI лэжьыгъэм, Абхъазымрэ Урысеймрэ я хабзэхэр нэхъ зэпэгъунэгъу щIыным зэреплъым, аэропорт ухуэным, къэралым и экономикэм зезыгъэужьыфыну инвестор нэхъыбэ къешэлIэным, нэгъуэщIхэми.**

НЭХЪЫЩХЬЭУ журналистхэр зыщIэупщIахэм ящыщщ коронавирус уз зэрыцIалэм ехьэлIауэ Абхъазым и Iуэхур зытетыр. Президентым жиIащ узым теухуауэ жыпхъэхэр игъэткIиину, иригъэлеину зэрыхуэмейр, ауэ зэрысакъыпхъэр. «Лъэпкъым и узыншагъэращ псом я щхьэр, адрейхэр, дылажьэмэ, тхузэфIэгъэкIынущ, - жиIащ Бжание.

НЭЩIЭПЫДЖЭ Замирэ.

«Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм хабзэншагъэхэр къыщымыгъэхъуныр, жылагъуэ хабзэмрэ жылагъуэ шынагъуэншагъэмрэ щыгъэбыдэныр» Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и къэрал программэм и 2-нэ пунктым и гуэдзэн №2-м зэхъуэкІыныгъэхэр хэлъхьэным и Іуэхук Іэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм и Унафэ

2021 гъэм фокІадэм и 17-м

Налшык къалэ *№189-ПП*

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм **унафэ ещІ**:

«Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм хабзэншагъэхэр къыщымыгъэхъуныр, жылагъуэ хабзэмрэ жылагъуэ шынагъуэншагъэмрэ щыгъэбыдэныр» Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и къэрал программэм, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм 2020 гъэм шыщхьэуІум и 31-м къыдигъэкІа унафэ №191-ПП-мкІэ къиштам, и 2-нэ пунктым и гуэдзэн №2-м халъхьэ зэхъуэкІыныгъэхэр къэщтэн, мы унафэм и гуэдзэным зэритым хуэдэу.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм и УнафэщІ МУСУКОВ Алий

ХэкІыпІэхэр къалъыхъуэ

КъБР-м Узыншагъэр хъумэнымкІэ и министерствэм и деж щылажьэ Сымаджэхэм я хуитыныгъэхэр хъумэнымрэ къащхьэщыжынымкІэ жылагъуэ зэгухьэныгъэм и советым и зэІущІэ иджыблагъэ екІуэкІащ.

ЗЭХЫХЬЭР къызэІуихащ советым и тхьэмадэхэм ящыщ зым и къалэныр зыгъэзащІэ, КъБР-м узыншагъэр хъумэнымкІэ и министр Къалэбатэ Рустам. Абы къыхигъэщащ я пщэрылъхэр тэмэму зэфІэха хъун папщІэ Іуэхум жэуаплыныгъэ хэлъу бгъэдыхьэн зэрыхуейр икІи жиІащ зэгурыІуэу лэжьыгъэ купщІафІэ ирагъэкІуэкІыну зэрыщыгугъыр. Гупым и къалэнхэм ящыщщ щІыналъэм узыншагъэр хъумэнымкІэ и ІэнатІэр егъэфІэкІуэнымкІэ хэкІыпІэхэр, чэнджэщхэр къэгъэлъэгъуэныр, сымаджэхэр хущхъуэкІэ къызэгъэпэща зэрыхъум кІэлъыплъыныр, тхьэусыхафэ щыІэхэм хэплъэныр.

Советым хэтхэр тепсэлъыхьащ медицинэ Іуэхутхьэбзэхэр къызэрызэрагъэпэщым, донорым теухуауэ зыІууэ гугъуехьхэм, ВИЧ узыфэ зэрыцІалэхэм зыщыхъумэнымкІэ, фошыгъу уз зиІэ сабийхэм, лыш узыфэр зыпкърытхэм я адэ-анэхэм, благъэ-Іыхьлыхэм защІэгъэкъуэнымкІэ зэфІэгъэкІыпхъэхэм. Абыхэм теухуауэ къыхалъхьа Іуэхухэр мы илъэсым и мазищ къэнам щегъэжьауэ 2022 гъэм къриубыдэу зэфІагъэкІыну зыхуагъэувыжащ.

Гупым хэтщ КъБР-м узыншагъэр хъумэнымкІэ и министрым и къуэдзэхэр, мы ІуэхущІапІэм и ІэщІагъэлІ пажэхэр, республикэм и жылагъуэ зэгухьэныгъэхэм я лІыкІуэхэр.

ЩХЬЭЩЭМЫЩІ Изэ.

Зэманым декІу адыгэлІ щыпкъэ

Къудамэ куэду зэхэт адыгэ лъэпкъым и мащІэкъым ди цІэр фІыкІэ къэралым, дуней псом щызыгъэІуа цІыху щыпкъэхэр. Апхуэдэ адыгэлІ щэджащэхэм халъытэ совет, урысей парт, къэрал, жылагъуэ лэжьакІуэ цІэрыІуэ, Адыгэ Республикэм и Совет Нэхъыщхьэм и япэ унафэщІу щыта, абы и Къэрал Советым - Хасэм и пашэу, щэнейрэ и депутату хаха, УФ-м и Федеральнэ Зэхуэсым ФедерацэмкІэ и Советым хэта, ди къэралым и Президентым Урысей Ипщэм щиІэ полномочнэ лІыкІуэм и аппаратым АР-мкІэ и федеральнэ инспектор нэхъыщхьэу лэжьа ЛІыІув Іэдэм Хъусен и къуэр. Философие щІэныгъэхэм я доктор, Урысей Федерацэм Социальнэ щІэныгъэхэмкІэ и академием хэт еджагъэшхуэр Адыгэ Республикэм Гуманитар къэхутэныгъэхэмкІэ и институту КІэрашэ Тембот и цІэр зезыхьэм (АРИГИ) 2017 гъэ лъандэрэ и унафэщІщ. ЗыхэпсэукІ зэманым декІуу зи гъащІэр езыхьэкІ адыгэлІ щыпкъэм и ныбжьыр илъэс 70 зэрырикъурэ куэд щІакъым.

ЛІЫІУВ Іэдэм Адыгейм и Октябрьскэ районым хыхьэ Тэхъутэмыкъуей жылэм 1951 гъэм къыщалъхуащ. Ар къыщыхъуащ гуащІэдэкІ лэжьыгъэм щымышынэ, щІэныгъэм пщІэ щыхуащІ адыгэ унагъуэ дахэм. Іэдэм и адэ-анэ Хъусенрэ Мариетрэ зауэ нэужь лъэхъэнэ хьэлъэм жылэм щызэхэт колхозым щылэжьащ, бийм зэтрикъута хозяйствэр зэпэщ зыщІыжхэм яхэту. Тэн Іус Ростов дэт финанс-экономикэ институтым щІэныгъэ нэхъыщхьэрэ ІэщІагъэрэ щызэзыгъэгъуэта Хъусен нэхъ иужьыІуэкІэ щылэжьащ районым финансхэмкІэ и ІэнатІэм и унафэщІу. Краснодар дэт къэрал пединститутым (иджы Кубань къэрал университет) тхыдэмкІэ и факультетыр къэзыуха Мариет и гъащІэр епхауэ щытащ егъэджэныгъэ-гъэсэныгъэ, щэнхабзэ ІэнатІэхэм. Ар егъэджакІуэу, иужькІэ школым и унафэщІу лэжьащ. ИужькІэ райисполкомым щэнхабзэмкІэ и къудамэм и пашэу, КПСС-м и райкомым идеологиемкІэ и секретару щытащ. Иужьрей илъэсхэм Мариет лъэпкъ журналистикэми и зэфІэкІхэр щигъэлъэгъуащ. Районым къыщыдэкІ газетым и редактору илъэс куэдкІэ лэжьащ, щыпІэми республикэми пщІэ щиІэу. Лъэпкъ журналистикэм и зыужьыныгъэм хуищІа хэлъхьэныгъэ иным папщІэ, Мариет къыфІащауэ щытащ «Адыгэ Республикэм щІыхь зиІэ и журналист» цІэ лъапІэр.

Апхуэдэ нэхъыжьыфІхэм я жьауэм щІэту, я щапхъэм тету къэхъуа Іэдэм щІэныгъэм хуэпабгъэт, и ныбжьым хуэмыфащэ зэхэщІыкІ куу иІэт. Тэхъутэмыкъуей къуажэм дэт курыт школыр хъарзынэу къиухри, ар щІэтІысхьащ Кубань къэрал университетым и филологие къудамэм. Зэрихабзэу, щІалэщІэр фІыуэ еджащ, абы къыдэкІуэу университетым щекІуэкІ жылагъуэ гъащІэми жыджэру хэтащ. Къыхиха ІэщІагъэмкІэ щІэныгъэ 1973 гъэм зригъэгъуэта нэужь, Іэдэм лэжьэн щыщІидзащ Краснодар дэт ЗИП (Къызэрапщытэ Іэмэпсымэхэр щащІ завод) ІуэхущІапІэм, къэралым и ипщэ щІыналъэм и завод нэхъ лъэрызехьэхэм ящыщу щытам, ЩэнхабзэмкІэ и уардэунэм. А заводышхуэм а лъэхъэнэм щылэжьа цІыху минхэм яхэмытами ярейщ ЛІыІувхэ я щІалэщІэр зымыцІыху, абы иригъэкІуэкІ хабзэ лекцэхэм, къызэригъэпэщу щыта пшыхьхэм иримыхьэлІа. Зи теплъэкІи, псэлъэкІэкІи, Іурылъ бзэкІи куэдым къахэщ Іэдэм зэфІэкІышхуэ зэрыбгъэдэлъым гу лъамытэу къэнакъым щІыналъэм и унафэщІхэм. Куэд дэмыкІыу ар ягъэуващ «ЩІэныгъэ» къэралпсо зэгухьэныгъэм щІыналъэм щиІэ къудамэм и референту, КПСС-м и Краснодар райкомым цІыхубэм лекцэ къахуеджэ гупми хагъэхьащ.

ЛІэщІыгъуэ блэкІам и 90 гъэхэм я пэщІэдзэм ди къэралым къыщыхъуа зэхъуэкІыныгъэхэм ЛІыІув Іэдэм ирихьэлІащ КПСС-м и Октябрьскэ райкомым и япэ секретару лажьэу. 1991 гъэм и шыщхьэуІум къэхъуауэ щыта зэрыхьзэрийм къикІа Іуэхугъуэхэм ящыщт коммунист партхэм я лэжьыгъэр ди къэралым къыщызэтегъэувыІэныр. Апхуэдэу хъуа нэужь, Іэдэм ирагъэблэгъащ Адыгейм ЭкономикэмкІэ, бзэмкІэ, литературэмрэ тхыдэмкІэ и щІэныгъэ-къэхутакІуэ институтым (иджыпсту АРИГИ) социологиемкІэ и къудамэм и щІэныгъэ лэжьакІуэу.

Ди къэралым и сыт хуэдэ щІыпІэми хуэдэу, Адыгей щІыналъэми зэхъуэкІыныгъэ инхэр щекІуэкІащ а зэманым. Къапщтэмэ, ар автоном область статусым икІри, УФ-м хыхьащ зи щхьэ хущытыж субъект щхьэхуэу. КъинэмыщІауэ, езым и Президенти и Совет Нэхъыщхьи иІэж хъуащ, экономикэми жылагъуэ-политикэ гъащІэми нэгъуэщІ зэхущытыкІэхэр къыхыхьащ. А зэхъуэкІыныгъэ псоми я куупІэм хэтащ ЛІыІувыр. Ар ящыщащ цІыхубэм я дзыхь зрагъэзу Адыгейм и Совет Нэхъыщхьэм, иужькІэ Къэрал Советым - Хасэм и депутату хаха хэкупсэхэм. Совет Нэхъыщхьэм и япэ зэхуэсым Іэдэм къыщыхуагъэфэщащ Адыгэ Республикэм и Совет Нэхъыщхьэм и УнафэщІ къулыкъу лъагэр. Абы и нэІэм щІэту Адыгейм къыщащтауэ щытащ ноби лъэпкъ, къэрал лъапІэныгъэу къалъытэ нэщэнэхэр: ныпыр, гербыр, гимныр; нэхъ иужьыІуэкІэ - Республикэм и Конституцэр. ЛІыІув Іэдэмрэ Адыгэ Республикэм и япэ Президенту щыта Джарым Аслъэнрэ я ІэщІэдзхэращ щІэлъыр щІыналъэм къэралыгъуэ зэригъуэтам щыхьэт техъуэ дэфтэру Москва 1993 гъэм хэІущІыІу щащІауэ щытам.

ГъащІэм къыхыхьа Іуэхугъуэщ Іэхэр, фІыхэр къэзыщтэр, зэманым дэбакъуэу псэур акъылыфІэу къалъытэ. Апхуэдэщ ЛІыІув Іэдэм. Къэралым зэхъуэкІыныгъэхэр щыщекІуэкІа лъэхъэнэм абы увыІэгъуэ имыІэу хигъэхъуащ и щІэныгъэм. 1991 гъэм къиухащ Москва дэт, УправленэмкІэ урысей академием политологиемкІэ и къудамэр. 1995 гъэм хьэзыр ищІащ илъэс зыбжанэкІэ зэлэжьа кандидат лэжьыгъэр икІи ар ехъулІэныгъэкІэ щыпхигъэкІащ УФ-м и Президентым и нэІэм щІэту лажьэ, Къэрал къулыкъумкІэ урысей академием. Нэхъ иужьыІуэкІэ и щІэныгъэм щыхигъэхъуащ Москва и социальнэ университет зэІухам и юридическэ факультетым. 2011 гъэм Іэдэм утыку ирихьащ щІэныгъэ дунейм пщІэшхуэ щызыгъуэта и къэхутэныгъэ лэжьыгъэщІэр: доктор диссертацэр. Ар щытхъу пылъу щыпхигъэкІащ Тэн Іус Ростов къалэм.

Бгъэдэлъ щІэныгъэ куум, зэфІэкІ лъагэхэм, гупсысэ шэщІам щыхьэт техъуэ лэжьыгъэ куэд ЛІыІувым зэфІихащ УФ-м и Федеральнэ Зэхуэсым ФедерацэмкІэ и Советым щыхэта, абы и УнафэщІым и чэнджэщэгъуу щыщыта, федеральнэ инспектор къулыкъу лъагэм щыпэрыта илъэсхэм. Жэуаплыныгъэ ткІийр зыхищІэу, ЛІыІувыр еш имыщІэу елэжьащ федерацэр зэрызэхэт субъектхэм я Іуэхур дэгъэкІыным, щІыналъэхэм щызекІуэ къэрал политикэр абыхэм яфІ зыхэлъу егъэкІуэкІыным.

2017 гъэ лъандэрэ ЛІыІув Іэдэм и унафэщІщ РАН-м и Адыгей щІэныгъэ центрым Гуманитар къэхутэныгъэхэмкІэ и институтым. ЩІэныгъэлІ щыпкъэм мыбдежми зыкъигъэлъэгъуащ лэжьыгъэм и къызэгъэпэщакІуэ нэсу. Зи пашэ ІуэхущІапІэм щекІуэкІ къэхутэныгъэ псори зи нэІэм щІэт унафэщІым хузэфІокІ щІыналъэм и зыужьыныгъэмкІэ щхьэпэ къэхутэныгъэхэм я зэхэублакІуэ, жэрдэмщІакІуэ хъун, Адыгэ Республикэм и щІэныгъэлІхэм я лъэкІыныгъэхэр хэкум и зыузэщІыныгъэм къыхузэщІигъэуІуэн. Институтым и ІэщІагъэлІ дэтхэнэми бгъэдыхьэкІэ щхьэхуэ къыхуегъуэтыф, я лэжьыгъэр тэмэму еунэтІ, чэнджэщ щхьэпэхэр яретыф, бгъэдэлъ щІэныгъэкІи зэфІэкІкІи щІэгъэкъуэн яхуохъу.

УнафэщІ къалэным, егъэджэныгъэм, къэхутэныгъэщІэхэр зэфІэхыным, тхылъыщІэхэм елэжьыным, нэгъуэщІ щІэныгъэ Іуэхухэм къадэкІуэу, хэкупсэ нэсым и гупсысэхэр хуеунэтІ зыщыпсэу щІыналъэм щекІуэкІ жылагъуэ гъащІэр егъэфІэкІуэным. Іэдэм дапщэщи хущІокъу адыгэ лъэпкъым и щэнхабзэм зегъэужьыным, ди тхыдэм и пэжыпІэр зэтегъэувэжыным, нэгъуэщІхэми. Абы и жэрдэмкІэ Адыгэ Республикэм, адыгэхэр щыпсэу адрей щІыналъэхэми хуэдэу, илъэс къэс щокІуэкІ «Адыгэ диктантыр». Апхуэдэ проектхэу щІыналъэм зыщызыужьахэм ящыщщ адыгэбзэр джыным хуэщІа «Си бзэ - си дуней», «Адыгэбзэр мэбзэрабзэ» зэреджэ-методикэ тхылъхэр къыдэгъэкІыным, анэдэлъхубзэмрэ лъэпкъ щэнхабзэмкІэ зэпеуэ зэмылІэужьыгъуэхэр егъэкІуэкІыным хуэгъэпсахэр.

Сыт хуэдэ ІэнатІэ пэрымытами, ЛІыІув Іэдэм дапщэщи зыкъигъэлъэгъуащ зэхэщІыкІ ин, щІэныгъэ куу, зэфІэкІ лъагэ, цІыхугъэшхуэ зыбгъэдэлъ лэжьакІуэу. Урысей Федерацэр лъэ быдэкІэ увыным, Адыгэ Республикэм и къэралыгъуэр зэфІэувэным, щІыналъэм мамырыгъэрэ зэгурыІуэныгъэрэ илъыным, зэІузэпэщыныгъэ иІэным ЛІыІувым хуищІа хэлъхьэныгъэшхуэр гулъытэншэ хъуакъым. Абы къыхуагъэфэщащ АР-м и дамыгъэ нэхъ лъапІэ дыдэр - «Адыгейм и щІыхь» медалыр, «Хэкум и пащхьэм щиІэ фІыщІэхэм папщІэ» къэрал дамыгъэм и 2-нэ нагъыщэр, УФ-м и Президентым, УФ-м и Федеральнэ Зэхуэсым къэбгъэдэкІ фІыщІэ, щІыхь, щытхъу тхылъхэр.

Щалъхуа щІыналъэм, щыпсэу къэралым я къэкІуэнум хьэлэлу хуэлажьэ хэкупсэ нэсхэм ящыщщ ЛІыІув Іэдэм Хъусен и къуэр. Зи зэфІэкІ лъагэр лъэпкъым и зыужьыныгъэм хуэзыгъэпс адыгэлІ щыпкъэм дохъуэхъу узыншагъэ быдэ иІэу, ехъулІэныгъэщІэхэр и куэду, и зэфІэкІхэм хэхъуэ зэпыту псэуну, адыгэм и ехъулІэныгъэм хуэлэжьэну.

ЖЫЛАСЭ Маритэ.

Лэжьыгъэр йокІуэкІ

«Транспорт хуэІухуэщІэм зегъэужьын» къэрал программэм хиубыдэу Шэджэм ЕтІуанэ къуажэм гъуэгухэр щызэрагъэпэщыж.

ІУЭХУР щаубла Бэгъуэтым и цІэр зезыхьэ уэрамым 1 километр и кІыхьагъщ. ЩІадзауэ асфалътыр зытралъхьэну лъабжьэр ягъэхьэзыр. БульдозеркІэ зэтес ящІа щІыпІэм гъуэгу зэхэкІыпІэхэмрэ зэпыхьэпІэхэмрэ, гъуэгугъэлъагъуэхэмрэ дамыгъэхэмрэ, утхэр, къэухьхэр щагъэувыну щІыпІэхэр къыхагъэкІ. Асфальтыр иджырей мардэхэм тету тралъхьэнущ: абы псыр зыщІифынукъым, псы жапІэхэри щхьэхуэу ящІынущ. Автомашинэхэри цІыхухэри тыншу щызекІуэн хуэдэу, гъуэгур Іэхуитлъэхуиту, шынагъуэншэу яухуэнущ.

Шэджэм щІыналъэм купщІафІэу щагъэзащІэ жылагъуэхэм я теплъэр егъэфІэкІуэным теухуа къэрал, лъэпкъ нэгъуэщІ программэхэри: «ФІагъ зыбгъэдэлъ гъуэгу щынагъуэншэхэр», «Къуажэхэм зегъэужьын».

Къэбэрдей-Балъкъэрым Транспортымрэ гъуэгу хозяйствэмкІэ и министерствэм хъыбар къызэрыдигъэщІамкІэ, лэжьыгъэ псори мыгувэу зэфІагъэкІынущ.

ШЭРЭДЖ Дисэ.

Къэбэрдей-Балъкъэрым аргуэру зы ГЭС мыин щащІынущ

«РусГидро» акционер зэгухьэныгъэ зэІухам къэкІуэну илъэсиблым къриубыдэу Кавказ Ищхъэрэм ГЭС мыину щы щиухуэну и мурадщ. Абыхэм псори зэхэту МВт 96-рэ я лъэщагъыу щытынущ. Ди республикэм Адыл-Су псым щытращІыхьыну Бахъсэн Ипщэ ГЭС мыиным МВт 23-м щІигъу къитынущ.

«УК ГидроОГК» компанием и Ипщэ ІуэхущІапІэм и унафэщІым и къуэдзэ-инженер нэхъыщхьэ Мирзоев Марат зэрыжиІамкІэ, «РусГидро» зэгухьэныгъэм а электростанцхэр зэращІыну проект документацэр игъэхьэзырын щІедзэ. ЩІыуэпсым и хэкІыпІэ къэщІэрэщІэжхэр къэзыгъэсэбэп электроэнергетикэм 2024 гъэм нэсыху зегъэужьынымкІэ Правительствэм къищта программэм ипкъ иткІэ, Бахъсэн Ипщэ ГЭС-р хьэзыр хъун хуейщ 2027 гъэм фІэмыкІыу.

Адыл-Су псым и къарур къэгъэсэбэпыным ди деж щегупсысу щІадзауэ щытащ илъэсищэм нэблагъэ япэкІэ. 1925 гъэм абы тращІыхьыну ГЭС мыиным и эскизыр къыхилъхьауэ щытащ ГОЭРЛО планым елэжьахэм ящыщ профессор Артемьев Н. А. Псалъэм къыдэкІуэу къэдгъэлъэгъуэнщи, арат Налшык ГЭС-м и проектыр зыщІауэ щытари.

ГЭС мыинхэм я фІагъ нэхъыщхьэ дыдэхэм ящыщщ абыхэм экологием зэранығъэ зэрырамытыр. Апхуэдэ гидроэнергетикэр зэтрагъэувэн папщІэ ихъуреягъыр зэхатІыхьыркъым, зэхауцІапІэркъым. А ухуэныгъэхэм псыр яуцІэпІыркъым, бдзэжьейм зэран хуэхъуркъым. А псоми къадэкІуэу ГЭС мыинхэм мыхьэнэшхуэ яІэщ щІыпІэ нэхъ пхыдза дыдэхэр текІуадэр нэхъ мащІэу электрокъарукІэ къызэгъэпэщынымкІэ.

Фигу къэдгъэкІыжынщ, щІыуэпсым и хэкІыпІэ къызэщІэрыуэжхэр зи лъабжьэ энергетикэм зегъэужьынымкІэ ассоциацэм 2020 гъэм хэІущІыІу ищІа рейтингым ипкъ иткІэ «Урысейм гидроэнергетикэ мыинымкІэ щыпашэ» номинацэм Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэр зэрыщытекІуар. Апхуэдэ текІуэныгъэр кърикІуащ зэман зыбжанэ лъандэрэ электростанц мыинхэр щІыным ди деж зэрыщегугъум. Къапщтэмэ, 2016 гъэм щІын яухащ Зэрэгъыж ГЭС мыиныр, 2020 гъэм лажьэу яутІыпщащ Балъкъэр Ипщэ ГЭС-р. Иджыпсту Псыгуэнсу ГЭС мыиным и проектыр ягъэхьэзыр икІи абы и ухуэныгъэр 2024 гъэм яухын хуейщ.

ХЬЭЖБИЙ Мухьэмэд.

Дахуэсакъын зэрыхуейр нэрылъагъуущ

Псэущхьэхэр хъумэным и дунейпсо махуэр, жэпуэгъуэм и 4-р, абы ещхь адрейхэми хуэдэу, дыкъэзыухъуреихь дунейм и хъугъуэфІыгъуэу диІэм, зэхэгъэж дымыщІрэ хэдмыгъэщІу, дахуэсакъын зэрыхуейм хуэгъэзащ.

ХЭТИ щыгъуазэщ ди планетэм псэущхьэу тетым я лІэужьыгъуэ зыбжанэ зы илъэс къэмынэу зэрытекІуэдыкІым. Абдежым къыщыувыІатэмэ ди насыпти хужытІэну, дызымыгъэгуфІэ а Іуэхугъуэр адэкІэ нэхъри щІэгъэхуэбжьауэ зэрекІуэкІынури нэрылъагъуущ. КъызыхэкІри гурыІуэгъуэщ: щІыуэпсым и хъугъуэфІыгъуэхэр щысхьыншэу къызэрыдгъэсэбэпырщ, мэзхэмрэ псыцІэхэмрэ я бжыгъэм, къэгъазэ лъэпкъ ямыІэу, зэрыхэдгъэщІырщ.

Ди республикэм щІышхуэ имыубыдми, псэущхьэ лІэужьыгъуэу щыпсэухэр куэд мэхъу. Псалъэм папщІэ, шэрыпІхэр (зи шырхэр, зи щІэжьейхэр быдзышэкІэ зыпІхэр) лъэпкъыгъуэу 70-м щІегъу, къуалэбзухэр 300-м ноблагъэ, уащрохьэлІэ хьэпщхупщу 17-м, щІыми псыми щыпсэууэ 7-м, бдзэжьей зэхуэмыдэу 33-м. Мыдрейуэ, ди щІыналъэм гъудэ-бадзэу, хьэмбылу лъэпкъыгъуэу, хьэпІацІэ-хьэмлашкІуэрэ тхыцІэ зимыІэу, псори зэхэту, лІэужьыгъуэ мини 10-м щІигъу къыщыпхуэбжынущ. Абыхэм яхэтщ Кавказым фІэкІа нэгъуэщІ щІыпІэхэм узыщримыхьэлІэнухэри. Ар и щыхьэтщ, ди республикэм и щІыуэпсыр адрей щІыналъэхэм яйхэм нэщэнэ гуэрхэмкІэ къазэрыщхьэщыкІым.

АдэкІэ къедбжэкІынщи, Къэбэрдей-Балъкъэрыр зи хэщІапІэ псэущхьэ нэхъ ин дыдэхэм ящыщщ мыщэр, Европэм нэхъ дызыщрихьэлІэ щыхьыр, Азие Гупэм къикІыу ди деж зи лъэр къэзыхуса щомыщыр, къырыщхьэ дзакІэхэм ящхьэщысырей бгъэ пщэхужьыр. Мыдрейуэ, шэрыпІхэм ящыщу нэхъ цІыкІужьей дыдэу къалъытэ щІыІубми ди республикэм щыхамэу зыкъыщилъытэжыркъым.

ЩІыгум и зэхэлъыкІэм зихъуэжурэ къекІуэкІами, ди мэзхэмрэ бгылъэ щІыпІэхэмрэ иджыри къызэдэсым дащрихьэлІэнущ щыхь лІэужьыгъуэхэу бжэным, бланэм, бжьом, джэду лъэпкъыгъуэхэм хабжэ елэным, щомыщым, дзыдзэ лІэужьыгъуэхэм ящыщу мывалъэрызекІуэмрэ мэзхэр зи щІасэмрэ, кхъуэ пІащэм, къинэмыщІхэми. Бгыщхьэхэм ноби куэду уащыхуозэ къурш бжэнхэм. Псыхъуэ тІуащІэхэм аргуэру къыдэунэхужащ Кавказым фІэкІа нэгъуэщІ щІыналъэхэм щымыпсэу псы бланэр.

Ди щІыпІэр ижькІэрэ зи хэщІапІэ псэущхьэхэм, иужьрей илъэс пщІы бжыгъэм къриубыдэу, ди гуапэ зэрыхъунщи, лъэныкъуэкІэ къикІахэри къахыхьащ. Абыхэм яхэтщ езыр-езыру къэІэпхъуахэри, цІыхухэм къыздашахэри. Апхуэдэ щІыкІэм тету ди щІыналъэм къыщыунэхуахэм ящыщщ ондатрэр, Америкэр зи хэку норкэр, Европэр зи хэгъэрей кІэпхъыр, нэгъуэщІхэри.

ХьэщІапІэ къытхуэкІуэхэм къызэралъытэмкІэ, республикэм и щІыуэпсыр хуабжьу зыгъэдахэ псэущхьэщ ди щІыналъэр зыгъэбжьыфІэ къурш бжэнхэр, Азие Гупэр зи къежьапІэ щомыщыр, псы цІыкІу ежэххэм хэс бдзэжьей къуэлэныр, нэгъуэщІхэри.

КЪУМАХУЭ Аслъэн.

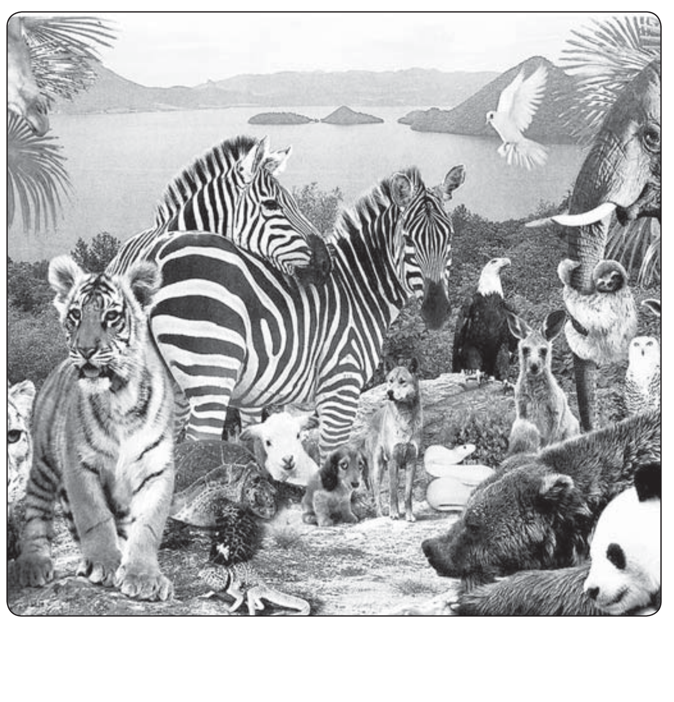

Мы махуэхэм

Жэпуэгъуэм и 5, *гъубж*

♦**ЕгъэджакІуэм и дунейпсо махуэщ**

♦**Архитектурэм и дунейпсо махуэщ**

♦**ПсэупІэм и дунейпсо махуэщ**

♦**УФ-м щІэпхъаджащІэхэр къэлъыхъуэным пыщІа и ІэнатІэм и лэжьакІуэм и махуэщ.** 1918 гъэм ЦІыхубэ комиссариатым и унафэкІэ РСФСР-м къыщызэрагъэпэщащ уголовнэ Іуэхухэм елэжьыну къудамэхэр.

♦**Адыгэ Республикэр къыщызэрагъэпэща махуэщ**

♦**Лъэсу къэкІухьыным и урысейпсо махуэщ**

♦**1914 гъэм** япэу уэгум щызэзэуащ. Абы щызэрихьэлІат франджыхэмрэ нэмыцэхэмрэ я кхъухьлъатэ зырыз.

♦**1917 гъэм** Владикавказ, Налшык округхэм я лІыкІуэу Советхэм я II урысейпсо съездым ягъэкІуат Киров Сергей.

♦**1929 гъэм** СССР-м щыяпэу Ленинград къыщызэІуахат макъри щІэту фильмхэр щыбгъэлъагъуэ хъуну кинотеатр.

♦**1948 гъэм** къызэрагъэпэщащ Дыкъэзыухъуреихь дунейр хъумэным хуэгъэпса зэгухьэныгъэр.

♦**1950 гъэм** къалъхуащ генерал-лейтенант, УФ-м и ВВС-м и командующэм и къуэдзэу щыта, техникэ щІэныгъэхэм я кандидат, Урысей Федерацэм дзэ хуэІухуэщІэхэмкІэ щІыхь зиІэ и ІэщІагъэлІ **Быж Айтэч**.

♦**1952 гъэм** къалъхуащ Адыгэ Республикэм щыщ совет спортсмен цІэрыІуэ, спортым щІыхь зиІэ и мастер, 1976 гъэм Монреаль (Канадэ) щекІуэкІа Олимп Джэгухэм дзюдомкІэ чемпион щыхъуа **Невзоров Владимир**.

♦**1957 гъэм** къалъхуащ тхыдэ щІэныгъэхэм я доктор, КъБКъУ-м и профессор, КъБР-м и Къэрал саугъэтым и лауреат, ДАХ-м и тхьэмадэу 2006 - 2009 гъэхэм лэжьа, республикэм Гуманитар къэхутэныгъэхэмкІэ и институтым и унафэщІ **Дзэмыхь Къасболэт**.

♦**1961 гъэм** къалъхуащ совет волейболисткэ, 1980 гъэм Москва щекІуэкІа Олимпиадэм чемпионкэ щыхъуа **Ахэмын Еленэ**.

<u>Дунейм и щытыкІэр</u>

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкІэ, Налшык уфауэ щыщытынущ, пІалъэ-пІалъэкІэрэ уэшх къыщешхынущ. Хуабэр махуэм градуси 9 - 10, жэщым градуси 6 - 7 щыхъунущ.

Жэпуэгъуэм и 6, гъубж

♦**2010 гъэм** Instagram сервисым лэжьэн щІидзащ.

♦**1946 гъэм** къалъхуащ биологие щІэныгъэхэм я доктор, ЩІДАА-м и академик **КІадэ Азэмэт**.

<u>Дунейм и щытыкІэр</u>

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкІэ, Налшык уэшх къыщешхынущ. Хуабэр махуэм градуси 8 - 9, жэщым градуси 6 - 8 щыхъунущ.

Зыгъэхьэзырар **ЖЬЭКІЭМЫХЪУ Маринэщ.**

Лъэпкъ Іущыгъэ:

Нэхъыжьыр гъэлъапІи, уи щхьэр лъапІэ хъунщ.

Си еджапIэ - си къежьапIэ

НапэкIуэцIыр зыгъэхьэзырар ЖЫЛАСЭ Маритэщ

Нобэ ЕгъэджакIуэм и дунейпсо махуэщ

Гупсысэр зыузэщIхэр

Илъэс куэд лъандэрэ ди къэралым щIэт ЕгъэджакIуэм и махуэр СССР-м и Совет Нэхъыщхьэм и УнафэкIэ ягъэувауэ щытащ 1965 гъэм. Ар ягъэлъапIэурэ къекIуэкIащ жэпуэгъуэм и япэ тхьэмахуэ махуэм. ИужькIэ, 1994 гъэм къыщыщIэдзауэ, Урысей Федерацэм а Iуэхугъуэр жэпуэгъуэм и 5-м, ЮНЕСКО-м игъэува ЕгъэджакIуэм и дунейпсо махуэм трагъэхуащ.

«ЖЫЛАГЪУЭМ и къалэн нэхъ ин дыдэм йолъэжь егъэджакIуэр - абы цIыху гупсысэр еузэщI», - жиIэгъащ егъэджакIуэм щхьэкIэ Калинин Михаил. ИпэжыпIэкIэ, егъэджакIуэм куэдкIэ елъытащ щIэблэм я къэкIуэнур зэрыхъунур, цIыхум я гупсысэм и гъунапкъэхэр здынэсынур. ЕгъэджэныгъэIэнатIэм и «пкъо» егъэджакIуэм ди къэралым гулъытэ лъагэ зэрыщигъуэтыр иужьрей лъэхъэнэм зыхэдмыщIэу къанэркъым. «Къэрал унафэщIхэм ялъэкI ящIэнущ егъэджакIуэм и пщIэр жылагъуэм нэхъри щIэтынымкIэ», - апхуэдэ псалъэхэр жиIащ УФ-м и Президентым Правительствэм хэтхэми. ЕгъэджакIуэм и IэщIагъэр лъагэу къэIэтыным хуэунэтIа программэхэр къызэрагъэпэщ, ди егъэджакIуэхэм я лэжьыгъэ хуэфащэ гулъытэ игъуэтыну. Апхуэдэу Iуэхум хэщIыхьауэ щытащ «ЕгъэджэныгъэкIэ къэрал программэ», «Егъэджэныгъэ» лъэпкъ проектыр. Абы къыхыхьэу ди щIыналъэм егъэджэныгъэм егъэджакIуэхэм я IэнатIэм и Iуэхур дэгъэкIыным, я лъабжьэр гъэбыдэным, я пщIэр къэIэтыным. Апхуэдэ икIи нэгъуэщI Iуэху бгъэдыхьэкIэщIэхэм я фIыгъэкIэ хохъуэ ныбжьыщIэм ират щIэныгъэм и фIагъым, ар дунейпсо мардэхэм хуэкIуэ мэхъу. А псом къадэкIуэу гугъущ пхъумэну цIыхухэм игъащIэми къыддекIуэкI лъапIэныгъэхэр, ахэр къытщIэувэ щIэблэм гурэ псэкIэ зыхебгъэщIэнуи Iуэху тыншкъым. ЩIэблэм щIэныгъэ куу етыным гъэсэныгъэ екIу хэлъу къэгъэтэджыни зи къалэн нэхъыщхьэу ящыщ школ лэжьакIуэхэр. Ди егъэджакIуэхэр хущIокъу а къалэн гугъуэр тэмэму зэрагъэзэщIэнущ икIи ныбжьыщIэхэр къэхъукъащIэ къызыхэмыщIэ лажьэу, творческэ Iуэхухэм дегъэхьэхыными, спортым жыджэру хэзыхьэни гулъытэшхуэ хуащI.

Республикэм иджыпсту щылажьэ егъэджакIуэхэм я бжыгъэр мин 11-м щIегъу, абыхэм ящыщу процент 80-м щIэныгъэ нэхъыщхьэ, мини 7-м категорие нэхъыщхьэ яIэщ, 200-м нэблагъэм «ЩIыхь зиIэ егъэджакIуэ», 600-м «Курыт щIэныгъэ егъэгъуэтыным щIыхь зиIэ и лэжьакIуэ» цIэхэр зэрахьэ, 40-м щIигъу орденхэмрэ медалхэмрэ хуагъэфэщащ, 50-м щIигъур щIэныгъэ зэхуэмыдэхэм я кандидатщ. Ди щIыналъэм и мызакъуэу, къэрал псом щыцIэрыIуэ яхэтщ ди егъэджакIуэхэм. Дэ дрогушхуэ икIи дроин СССР-м, УФ-м, КъБР-м я цIыхубэ егъэджакIуэхэр дызэрыIэм, лъагапIэшхуэхэм нэса IэщIагъэлIхэмкIэ а IэнатIэр зэрыкъулейм. Апхуэдэ цIыху гуащIафIэхэм ящыщщ Къанщыкъуей Риммэ, ДыщэкI Марие, Къэмбий Мухьэб, Мэлбахъуэ Борис, нэгъуэщIхэри. Апхуэдэ щэджащэхэр я щапхъэу егъэджэныгъэ-гъэсэныгъэ IэнатIэм хыхьэ щIэблэщIэр IэщIагъэлI ныбжьыщIэхэр.

Къэралми жылагъуэми егъэджакIуэхэм хуащI пщIэм, гулъытэм адэкIи зэрыхэхъуэнум, а IэнатIэм Iутхэм хуаIэ жэрдэмыфIхэм зэрыпащIэнум дыщогугъ. ЩIэныгъэ нэс къэзыгъуэтыным гурыфIыгъуэ къезыт щIэблэ зыгъаса егъэджакIуэм хуэмыфащэ фIыгъуэ щыIэкъым.

ЕгъэджакIуэ псоми дохъуэхъу я махуэшхуэр угъурлы яхуэхъуну, ар Iуэхугъуэщхьэщэмрэ жэрдэмыщIэмрэ лъэр хущIэзыгъэкIыу къахухущIэну.

ЖЫЛАСЭ Маритэ,
«Адыгэ псалъэ» газетым егъэджэныгъэмрэ щIэныгъэмкIэ и къудамэм и унафэщI.

Зи лъабжьэр ткIыбжь, зи хъерыр IэфI

ЦIыхур фIым хуэзыущий, абы и акъылым зиужьыным къару езыхьэлIэ дэтхэнэ лэжьакIуэми пщIэ лей хуэфащэщ. А къалэнхэм псом япэ зи пщэ къыдэхуэхэм ящыщщ школым щылажьэ егъэджакIуэхэр икIи а IэщIагъэр ущриллыжьыну ар гурэ псэкIэ къыхэпхамэщ.

НАЛШЫК къалэ дэт, Цагъуэ Нурий и цIэр зезыхьэ 31-нэ еджапIэм адыгэбзэмрэ литературэмкIэ илъэс 25-м нэблагъэу щезыгъаджэ Къудей Оксанэ курыт еджапIэр къыщиухам фIы дыдэу ищIэрт къыхихыну IэщIагъэр зэрыхъунур икIи зи махуэ къыщIемыгъуэжауэ щытхъу пылъу и къалэн ирехьэкI. Оксанэ и педагогикэ Iуэху еплъыкIэм хэлъ гупсысэ нэхъыщхьэр: «ШыIэныгъэр - ар зи лъабжьэр ткIыбжь, зи хъерыр IэфI жыгщ». Сабиймэ пщIэ хуищIу дерсыр щыщIидзэкIэ сытым дежи къигъэсэбэп гупсысэщ мыр. Егъэджэныгъэм къигъуэ лIэщIыгъэм щигъуазэ, ахэр IэкIуэлъакIуэу къэзыгъэсэбэпыф егъэджакIуэм и зэфIэкIыр езыгъэлъагъужыр, и лэжьыгъэм и хъерыр къызэрылъытэр и гъэсэнхэм и предметымкIэ я щIэныгъэрщ. Абы и лъэныкъуэкIэ гушыIэ нэхъыбэ къыхэзыхьэ ехъулIэныгъэхэр иIэщ Оксанэ. Апхуэдэу, псалъэм папщIэ, анэдэлъхубзэмкIэ екIуэкI хабзэ республикэпсо олимпиадэхэм, зэпеуэхэм, нэгъуэщI зэхыхьэхэм школ №31-м и еджакIуэхэри жыджэру, текIуэныгъэ къахьу зэрыхэтыр. Абыхэм ящыщщ «Адыгэ тхыбзэ» щIыналъэ зэпеуэр, «Си бзэ - си псэ, си дуней» республикэпсо фестивалыр, «Акъыл жан» джэгу-зэпеуэр, «Лъэпкъ зэхэщIыкIыр зи лъабжьэ ехъулIэныгъэ» урысейпсо зэхьэзэхуэр, нэгъуэщIхэри.

Къэбэрдей-Балъкъэр педагогикэ колледжыр 1996 гъэм, КъБКъУ-м и филологие факультетым адыгэбзэмрэ литературэмрэ и къудамэр 2005 гъэм къиухауэ, абы лъандэрэ иролажьэ Оксанэ и псэр зыхэлъ IэщIагъэм.

ЕгъэджакIуэ пажэм и IэщIагъэм, и лэжьыгъэм хуэунэтIа гупсысэхэмкIэ и гуапэу къыддогуашэ:

- ЩIэблэм гъэсэныгъэрэ щIэныгъэрэ егъэгъуэтыным хуэунэтIащ си гъэсэныр псори. Гулъытэ хэха хуэсщIу садолажьэ адыгэбзэмрэ литературэмрэ дихьэх еджакIуэ цIыкIухэм. Срогуфэ апхуэдэ сабий щIэблэ дызэриIэм. Абыхэм яхэтщ адыгэбзэр зи псэм хэлъхэр, езыри адыгэ литературэ еджэхэр, программэм хэмыт усэхэр гукIэ зэзыгъащIэхэр. Апхуэдэ ныбжьыщIэхэм уащыхэткIэ гур хохъуэ икIи уи сабийхэм бзэм къэкIуэну зэриIэр. Дэтхэнэ лъэпкъми и анэдэлъхубзэр зыхуэбгъадэ хъун щымыIэ фIыщхуэщ. Бзэр - псэр зыгъэнэху зыгъэхуабэ лъапIэныгъэщ. Къырысщыхъумкlэ, дэтхэнэ цIыхуми щIэм гъуэгугъэлъагъуэ щыхуэхъур, абы увыпIэ хэха щигъуэтынымкIэ быдапIэу иIэр Iурылъ и анэбзэращ. Апхуэдэу щыщыткIэ, гъащIэм нэхугъэ къыхэзылъхьэ а хъугъуэфIыгъуэм, нартхэм пхъэдзакIэмафIэр зэрахъумам хуэдэу, дыхуэсакъын, пщIэ хуэтщIын, зедгъэужьын, и къабзагъымрэ дахагъымрэ дыкIэлъыплъын хуейщ.

Псом хуэмыдэу бзэр хъумэныр, ар зыIурылъ щIэблэ къытщIэувэныр куэдкIэ ди пщэ къыдохуэ анэдэлъхубзэр школхэм щезыгъэджхэм. Си щхьэкIэ сэ срогушхуэ си IэщIагъэм икIи адыгэбзэмрэ лъэпкъ литературэмрэ щIэблэм езгъэджыну, збгъэдэлъ щIэныгъэмкIэ ныбжьыщIэхэм садэгуэшэну Iэмал зэрызиIэм хуабжьу сыщогуфIыкI. ЕгъэджакIуэр езыр, къапщтэмэ, ухуакIуэщ. Унэ зыщIым ар чырбыш зырызурэ набдзэгубдзаплъэу зэтрилъхьэмэ, егъэджакIуэми сабиипсэ къабзэр хуэмурэ, сакъыурэ еунэтI, ар къызэIуех, фIым, дахэм къыхуриджэу, цIыху нэсым лъапIэныгъэу къилъытэн хуейхэм, къызыхэкIа лъэпкъым и хабзэм щIипIыкIыу. А лэжьыгъэр хуабжьу гугъущ икIи жэуаплыныгъэшхуэ зыпылъщ, атIэми, сыт хуэдэ гухэхъуэгъуэ бгъуэтрэ уи гъэсэным цIыху нэс къищIыкIауэ щыплъагъум деж.

Сыщылажьэ школри ящыщщ егъэджэныгъэ-гъэсэныгъэ IуэхуфIхэмкIэ щапхъэу ягъэлъагъуэ IуэхущIапIэхэм. Ди школым и лэжьакIуэхэм сыт хуэдэ IуэхугъуэфI къетхьэжьэми, ар жыджэру къыддаIыгъ ди унафэщI щыпкъэ, лэжьыгъэм и къызэгъэпэщакIуэ IэкIуэлъакIуэ Егъуэж Анзор, абы и къуэдзэхэм. Апхуэдэу зэгъусэу зы мурадым дыхуэлажьэмэ, ди зэфIэкIхэмкIэ дызэдэгуашэрэ Iуэху зехьэкIэфIхэр егъэджэныгъэм къыщыдгъэсэбэпмэ, ди анэдэлъхубзэри, ди лъэпкъ хабзэхэри, щэнхабзэри нэхъыфIу хъума, егъэфIэкIуа зэрыхъунум шэч хэлъкъым.

Къызэрыслъытэмкlэ, егъэджакIуэр - ар IэщIагъэ къудейкъым, ар къыбдалъхуауэ, уи лъым хэту щытын хуей IэщIагъэщ. Нобэ сыщогуфIыкI, срогушхуэ мы IэщIагъэ мытыншым гурэ псэкIэ бгъэдэтыф ди егъэджакIуэхэм, щIэблэщIэ къэкIуэнум ди ущиякIуэ пажэхэм. Узыншагъэрэ шыIэныгъэрэ яIэу илъэс куэдкIэ я лэжьыгъэм пэрытыну сахуохъуахъуэ!

ЕгъэджакIуэ IэкIуэлъакIуэм и Iуэху зехьэкIэр куэдым ягу ирохь, и ехъулIэныгъэхэм и лэжьэгъухэр ирогушхуэ. Цагъуэ Нурий и цIэр зезыхьэ 31-нэ еджапIэм адыгэбзэмрэ литературэмкIэ и егъэджакIуэхэм я методикэ зэгухьэныгъэм 2009 гъэ лъандэрэ и унафэщIщ Къудей Оксанэ. Апхуэдэу республикэм адыгэбзэмкIэ щекIуэкI олимпиадэхэм, зэпеуэхэм я къэпщытакIуэ гупым хэтщ. Къудейм и лэжьэкIэфIым къыпэкIуэ гулъытэрэ пщIэрэ щегъуэт зыпэрыт IэнатIэм. Апхуэдэу, мызэмытIэу къыхуагъэфэщащ къалэ администрацэм егъэджэныгъэмкIэ и департаментым и щIыхь тхылъхэр, КъБКъУ-м жыджэру зэрыдэлажьэм папщIэ фIыщIэ тхылъ, Къэбэрдей Адыгэ Хасэм къыбгъэдэкI щIыхь тхылъыр, нэгъуэщIхэри.

Езы Оксани зэрыжиIэщи, егъэджакIуэ-гъэсакIуэм дежкIэ псом нэхърэ нэхъыщхьэр дэтхэнэ зы сабиими и гум лъагъуэ къыхуэгъуэтыфынырщ. А къалэныр куэду фIыуэ къохъулIэ Оксанэ. Абы и щыхьэтщ фIыуэ ялъагъу егъэджакIуэм хуэгъэзауэ абы и гъэсэн цIыкIухэм, абыхэм я адэ-анэхэм къабгъэдэкI псалъэ гуапэхэр. Оксани щогуфIыкI и гъэсэнхэм я ехъулIэныгъэхэм. Дэтхэнэми и текIуэныгъэм егъэджакIуэм, гъэсакIуэм и лъэр нэхъри щIегъэкI.

ЩIэблэм анэдэлъхубзэр егъэджыным, хэкупсэу гъэсэным псэ хьэлэлу пэрыт егъэджакIуэм дяпэкIи ехъулIэныгъэщIэхэр иIэну ди гуапэщ.

ЩОДЖЭН Iэминат.

ЕгъэджакIуэ щыпкъэ

КъытщIэхъуэ щIэблэр егъэджэнымрэ гъэсэнымрэ, ныбжьыщIэхэм я зэфIэкIым зегъэужьынымрэ ябгъэдэлъ зэчийхэр къэгъэнэхуэнымрэ илъэс куэд лъандэрэ хуэлажьэхэм ящыщщ Шэджэм къалэм дэт курыт школ №1-м пэщIэдзэ классхэр щезыгъаджэ Щоджэн Лизэ ХьэматIэ и пхъур.

САБИИПСЭ къабзэм хуэдэу зи псэр зэIуха егъэджакIуэ Iэзэр жэуаплыныгъэ ин зыпылъ а IэнатIэм илъэс 50 хъуауэ хьэлэлу пэрытщ. Лизэ и нэIэм щIэт ныбжьыщIэхэм ехъулIэныгъэфIхэр зыIэрагъэхьэ, а цIыкIухэр адрейхэм къахощ ябгъэдэлъ гъэсэныгъэ екIумкIи. КъБР-м и Парламентым, КъБР-м ЕгъэджэныгъэмкIэ, щIэныгъэмрэ щIалэгъуалэм я IуэхухэмкIэ и министерствэм, Шэджэм щIыпIэ администрацэм къабгъэдэкI щIыхь тхылъхэр, «Урысей Федерацэм егъэджэныгъэмкIэ щIыхь зиIэ и лэжьакIуэ» цIэ лъапIэр зыхуагъэфэща адыгэ бзылъхугъэ щыпкъэр ящыщщ зи лъэпкъым и къару емыблэжу хуэлажьэхэм, зи дуней тетыкIэри Iуэху зехьэкIэри куэдым я дежкIэ щапхъэ хъухэм. Зы щIэблэкъым Лизэ щIэныгъэ зритар, игъэсар, пэжыгъэм, захуагъэм, цIыхугъэм щIипIыкIар.

ЕгъэджакIуэм и махуэмкIэ ди гуапэу дохъуэхъу Щоджэн Лизэ. Узыншэу, и IэщIагъэм и хъер илъагъуу, и гъэсэнхэм зыIэрагъэхьэ ехъулIэныгъэхэм игури и псэри дыхэхъуэу, унагъуэ насыпрэ бын гуфIэгъуэрэ щымыщIэу куэдрэ Тхьэм игъэпсэу!

Пхуемыгъэджэн сабий щыIэкъым

Гъэ еджэгъуэщIэм школ бжэщхьэIум япэу ебэкъуа цIыкIухэм я гъусэу я цIэ къитIуэну яхуэфащэу къытщохъу зэманым и нэщэнэхэм имыгъэшынэу, егъэджакIуэ IэщIагъэр къыхэзыха дыгъуасэрей студентхэм. Апхуэдэхэм я щапхъэщ мы гъэм КъБКъУ-м биологиемкIэ и къудамэр къэзыухыу Бахъсэн дэт етIуанэ курыт еджапIэм лэжьэн щыщIэзыдза Бейтыгъуэн Ирадэ.

- Ирадэ, япэрауэ, дунейр щытыхукIэ зи пщIэр емыхуэхыну егъэджакIуэ IэщIагъэр къызэрыхэпхамкIэ дынохъуэхъу! Уэр-уэру ухуэкIуа абы, хьэмэрэ зэрымыщIэкIэ укъыщIэхута дерсхэр щрагъэкIуэкI классым?

- Сэ сызэрыцIыкIурэ сыщIэхъуэпсырт егъэджакIуэ IэщIагъэм, ауэ еджэн зэрызухыу срилэжьэну Iэмал сиIэну си пщIыхьэпIи къыхэхуэртэкъым. Сыт хуэдиз еджапIэ къызэхэскIухьа, лэжьапIэ сылъыхъуэу! «Илъэс бжыгъэ гуэр уримылэжьауэ укъытхуэщтэнукъым», - къызжаIэурэ сыкъыIуагъэкIыжащ. Абы къыхэкIыу, фIыщIэшхуэ хузощI щIалэщ жиIэу къызблэмыкIыу, къызэрызухагъащIэм щхьэкIэ къимыгъанэу, си зэфIэкI згъэунэхуну Iэмал къызэзыта, ди еджапIэм и унафэщI Нэгъуей Ахьмэд Мухьэб и къуэм. Лэжьыгъэр дзыхь къысхуищIри, фIыуэ слъагъу IэщIагъэм сыбгъэдигъэуващи, Тхьэр арэзы къыхухъу.

Я гугъу сымыщIын слъэкIыркъым сызыхэхуа егъэджакIуэ гупми. Псори зэрызэкъуэтым, фIыуэ зэрызэхущытым занщIэу гу лъыстащ. «ЗыгуэркIэ къохьэлъэкI хъумэ, къызбгъэдыхьэ, мис, си кабинетыр мыбдежырщ», - къызжезымыIа егъэджакIуэ щылажьэ хъункъым ди школым. Махуэм тIэу сыхуэзэмэ, тIэунейрэ апхуэдэу къызжезыIахэр яхэтщ. А псом къыхэкIкIэ, махуэ къэс нэхъ сфIэфIу сокIуэ лэжьапIэм.

ЕгъэджакIуэ IэщIагъэр къыщIыхэсхам сытепсэлъыхьмэ, зыщIыпIэ сыкъыщеджауэ щытащ цIыхур дунейм ехыжа нэужь, щIэныгъэу къигъанэр мыкIуэдыжын сэдэкъэ зэрыхуэхъум. Сэ иджыпсту зыгуэрым нэгъэсыпауэ хэсщIыкIыу схужыIэнукъым, ауэ апхуэдэ щIэныгъэ щхьэпэ гуэр къызэзнэкIын папщIэ, слъэкI къэзгъэнэнукъым.

- Иджырей егъэджакIуэхэм я лэжьыгъэр гугъу зыщI щхьэусыгъуэхэм ящыщщ сабийхэм телефон зэраIэщIэлъыр. Егъаджэр щIэныгъэм дебгъэхьэхын зэрыхуейм нэмыщI, я гулъытэр дакъикъэ къэс абы къридзэ цIуугъэнэхэм къаIэщIэпхын хуей мэхъу. Уэ сыт хуэдэ хэкIыпIэ къыхуэбгъуэтыр а Iуэхум?

- Ди унафэщIым гъэ еджэгъуэм ипэ дыщызэхуишэсам щыгъуэ къыджиIауэ щытащ телефоныр дерсым пэIэщIэ зыщIыф егъэджакIуэхэр фIыкIэ къызэрыхигъэщынур. Аращи, егъэджакIуэхэм е телефоныр школым кърагъэхьыркъым сабийхэм, е я класс унафэщIхэм пщэддджыжьым зэхуахьэсри, дерс нэужьым хуагуэшыж. Си щхьэкIэ, зэ е тIэу срихьэлIауэ аращ а унафэм ебэкъуа еджакIуэ.

- Псори апхуэдэу тыншрэ гъэщIэгъуэну екIуэкIынкIэ Iэмал иIэкъым. Гугъуехь гуэрхэм уIумыуэр пэж?

- Гугъу щыхъухэм деж, зы гупсысэ къыздоIэпыкъу: «Си адэ-анэм, зи жьауэ IэфIым сыщIэт си анэшхуэхэм, си унагъуэм апхуэдиз къарурэ мылъкурэ къыстрагъэкIуадэу сыщрагъэджакIэ, ахэр сымыгъэпэжу хъунукъым». ФIы дыдэу къызгурыIуэ щIэныгъэрэ IэщIагъэрэ зрагъэгъуэтыну абы щIэхъуэпс псоми Iэмал зэрамыIэр. Сэ Алыхьталэм а насыпыр къызитащ. Аращи, фIыкIэ къысщыгугъыу гугъу къыздехьахэр щIезгъэгъуэж хъунукъым.

Iуэхур тынш зыщIхэм языхэзщ дерсым и планыр махуэ къэс зэрыстхыр. Сымытхыу къысхуадэнукъым, дерсми сыщIагъэхьэнукъым. Аращи, сеша-семышам емылъытауэ, жэщыбг хъуауэ щытми, планыр сотх. Абы и фIыгъэкIэ жысIэр гукIэ сщIэуэ, стхам сыхуемыплъэкIыу, сабийхэм дерсыр щабгъэдэслъхьэм деж, нэхъыфIу къызодаIуэ. Сызытепсэлъыхьым фIыуэ хэсщIыкIыу икIи щIэщыгъуэу щажесIэжым деж, телефон зыIыгъхэми къыдахыркъым. Псалъэм папщIэ, терминхэмкIэ ебгъэлеймэ, сабийхэм «къыдгурыIуэркъым» къыбжаIэну укIытэнущ. ЖысIэну сызыхуейр зыщ: дерсыр нэхъ гъэщIэгъуэну ебгъэкIуэкIыху, сабийхэми я гулъытэр уэ къыптеухуащ. Щапхъэ къахуэпхьмэ, темэ нэхъ гугъури тыншу ябгъэдыболъхьэф.

- ДызэрыщыгъуазэмкIэ, уэ ебгъаджэ къудей мыхъуу, уи щIэныгъэми пыбощэ. Зы лъэныкъуэкIэ, узыхуеджа биологием, адреймкIэ - Психологиемрэ педагогикэмкIэ къудамэм ущоджэ. Сыт хуэдэ чэнджэщ ептынт адэ-анэхэм сабийхэм я Iуэху ефIэкIуэн папщIэ?

- Сэ сызэригугъэмкIэ, цIыхур псэухукIэ и IэщIагъэм хигъахъуэурэ кIуэн хуейщ. СфIэгъэщIэгъуэнщ цIыхухэм я хьэл-щэнхэр, аращ психологиемрэ педагогикэмрэ къыщIыхэсхар. Сабийхэм уазэрыбгъэдэтын, къызэрыдэпхьэхын Iэмал куэдым ухурагъасэ а тIуми.

Сабийм и гъэсэныгъэр къыщежьэр унагъуэрщ, аращ нэхъыбэу адэ-анэхэм ягу къэзгъэкIыжыну сызыхуейр. «Нэмыс зимыIэм насып иIэкъым», - жаIэ адыгэхэм. ЦIыкIухэм ялъагъур ящIэжу аращи, адэ-анэр щапхъэфI яхуэхъуфын хуейуэ аркъудейщ. Нэхъыжь-нэхъыщIэ ялъытэу, пщIэрэ нэмысрэ яхэлъу ахэр къыдрагъэкIуэтеймэ, адрей псори абы и ужь къиувэнущ.

- ШколакIуэ псори фIыуэ зэремыджэр хэти ещIэ. ЩыIэщ еджэныр къехьэлъэкIми, хьэл-щэн дахэ зыдэплъагъу сабиифIхэр. Еджэным хуэмыжыджэрхэм дауэ уазэрыдэлажьэр?

- УщыегъэджакIуэкIэ, дэтхэнэ сабийми бгъэдыхьэкIэ къыхуумыгъуэту хъунукъым. ЩIэныгъэ зыбгъэдэмылъ, емыджэфкIэ зэджэхэми яхэзагъэр къыпхуэщIэнущ. Гурыхуэу щымыт еджакIуэри IэщIагъэ гуэрым, гува-щIэхами, хуэIэкIуэлъакIуэ хъунущ. Ущытхъуурэ, удэIэпыкъуурэ тебгъэгушхуэн хуейуэ аращ.

Сызэригугъэмкlэ, пхуемыгъэджэн сабий щыIэкъым, гукъыдэж ептыф закъуэмэ. Апхуэдэ гукъыдэж адэ-анэми къыхалъхьэфынущ ныбжьыщIэхэм. «Мы дерсыр зэбгъащIэмэ, ин ухъуа нэужь, зыгуэр къыпхэкIынущ», - къыжраIэу, я къэкIуэнум теухуауэ сурэт дахэ гуэр и нэгум къыщIагъэувэу. Щытхъуу, нагъыщэфI къахьмэ, ахъшэ ирату, сэ сщIэрэ, Iэмалхэр мащIэкъым. Мыхьэнэшхуэ иIэщ адэанэм къыбжиIам. Пэжщ, ахэри лэжьапIэ Iутщи, йош, сабийм ищIэр къафIэмыIуэхужу, итIани, тIэкIу ядэлажьэмэ, езы цIыкIухэми «седжащэрэт» жаIэнущ.

Епсэлъар
ЧЭРИМ Марианнэщ.

Насып Iыхьэ

«Сызыпэрыт IэнатIэр адрей IэщIагъэ псоми къахэщхьэхукIыу къысщохъу, сыт щхьэкIэ жыпIэмэ сабиипсэ къабзэм дэлэжьэным, абы бгъэдэлъ дахагъ, къулеягъ псори, зэфIэкIхэр наIуэ къэщIыным, ар унэтIыным епха Iуэхугъуэхэр нэхъыбэу зэфIэзыгъэкIыфынур егъэджакIуэрауэ къызолъытэри. АтIэми, а къалэнхэр ирикъуу, нэсу зыгъэзэщIэфынури абы къыхуалъхуахэращ», - апхуэдэ гупсысэхэр и гъуазэу мэлажьэ Аргудан дэт курыт школ №1-м пэщIэдзэ классхэр щезыгъаджэ Тхьэкъуахъуэ (Тэгъулэн) Люсенэ.

ЗИ IЭЩIАГЪЭР псэкIэ къыхэзыха, сыткIи абы ехъулIэ лэжьакIуэщ Люсенэ. КъБКъУ-м урысыбзэмрэ литературэмкIэ и факультетыр 2004 гъэм къэзыуха бзылъхугъэ цIыкIур школым щыува япэ махуэхэм къыщыщIэдзауэ хущIокъу щIэблэр пщIэрэ нэмысрэ яхэлъу, лъэпкъ хабзэм щыгъуазэу, щIэныгъэ куу ябгъэдэлъу къэгъэтэджыным. А къалэныр ныкъусаныгъэншэу гъэзэщIэным и къару псори ирехьэлIэ егъэджакIуэ гумызагъэм. Апхуэдэу щытащ урысыбзэр илъэс 14-кIэ щригъэджами, а хьэлыращ зытетыр, илъэсибл лъандэрэ пэщIэдзэ классхэм щолажьэри. НэгъуэщIуи щытыфынукъым Люсенэ. Ар зыпэрытыр фIыуэ илъагъу, зэрыцIыкIурэ зыщIэхъуэпса IэнатIэщ. А гуращэр зэрызригъэхъулIэфар бзылъхугъэм насып Iыхьэу къелъытэ.

- Насыпыр Iыхьэ куэду зэхэлъщ, сэ къызэрыслъытэмкIэ. Зи лэжьыгъэр гукъыдэж зиIэу зыгъэзащIэ, IэщIагъэм хэзагъэ дэтхэнэри насыпыфIэщ. Уеблэмэ насыпыфIэр езым и закъуэкъым, атIэ лэжьыгъэ IуэхукIэ къегъэщIылIа псоми гукъыдэж, дэрэжэгъуэ яретыф а цIыхум, - жеIэ Люсенэ. - Сэ, къапщтэмэ, си нэгу къысхущIэгъэхьэххэркъым школ гъащIэм сыпэIэщIэу, си гъэсэнхэм сахэмыту. Сабийхэми си лэжьыгъэми яхузиIэ лъагъуныгъэр си гъащIэм и джэлэсхэм ящыщщ.

ЩIэныгъэм и дуней телъыджэр сабийхэм къахузэIухыныр егъэджакIуэ куэдым я лэжьыгъэм къыхуеджэныгъэу щаIэщ. Псом хуэдэжкъым а цIыкIухэр школым къэкIуагъащIэмэ, пэщIэдзэ классым щIэсмэ. ГъэсапIэм дыгъуасэ къыщIэкIа сабийхэр яжепIэ псори къащтэну хьэзырщ, дунейри яфIэхьэлэмэтщ. ЩIэщыгъуагъ лэжьыгъэм хилъхьэу и пщэрылъ къалэнхэр зэфIех Люсенэ, и гъэсэнхэр жыджэру Iуэхум къыхишэу, ахэр къэхутэныгъэ гъэщIэгъуэнхэм иришалIэу. ЕгъэджакIуэу зэрылажьэ илъэс 20-м щIигъум къриубыдэу зэи къэхъуакъым абы лэжьыгъэм гукъыдэж щыхуимыIа, зыхуигъэувыжа къалэнхэр щимыгъазэщIэу, и мурадхэм хунэмысу дерсым къыщыщIэкIыжа. ЕгъэджакIуэ, къызэгъэпэщакIуэ нэсым псом ящхьэу къилъытэр нобэрей зэманым къыщыхъу зэхъуэкIыныгъэхэм сыт и лъэныкъуэкIи хэзэгъэфын щIэблэ щэныфIэ къэгъэтэджынырщи, зэфIэкIыу иIэр абы дапщэщи ирехьэлIэ.

- Жэуаплыныгъэшхуэ зыпылъ лэжьыгъэу щытми, егъэджакIуэ IэщIагъэм удэзыхьэх хьулъ хэлъ нэхъыбэщ. ПэщIэдзэ классхэм я егъэджакIуэхэм я къалэныр сабийхэм тхэкIэрэ еджэкIэрэ егъэщIэнымкIэ зэфIэкIыркъым - цIыкIухэр хуэущиин хуейщ щIэныгъэ зрагъэгъуэтыным хуэпабгъэу щытыным, я дуней еплъыкIэр зэтегъэувэным, - жеIэ Тхьэкъуахъуэм. - Адыгэхэм диIэ псалъэжь Iущхэм ящыщщ «Лъабжьэр быдэмэ, щхьэкIэр лъэщщ». Егъэджэныгъэр зэрыщыту къапщтэмэ, ар зэрызэхэлъ Iыхьэхэм я нэхъыщхьэу къалъытэ абы и пэщIэдзэр. Школым щыкIуа япэ илъэсхэм сабийм еукъуэдий щIэныгъэм адэкIэ зэрыхуэкIуэну гъуэгур, егъэтIылъ еджэныгъэм, гъащIэм, дунейм и зэлъыкIэхэм ятеухуа и гупсысэхэм я лъабжьэр. Ар ныбжьыщIэм къызэрехъулIэм елъытащ адэкIэ иIэну текIуэныгъэхэм, здынэсыфыну лъагапIэхэм ящыщ куэд. Аращи, пэщIэдзэ классхэм щылажьэхэм я IэщIагъэм хуащI гулъытэм мыхьэнэшхуэ иIэщ дэтхэнэ сабийми и дежкIэ.

Бзэ IэфI зыIурылъ, узыIэпызышэ макъ щабэ зиIэ егъэджакIуэм апхуэдизкIэ къыдехьэх и нэIэм щIэт школакIуэхэри, анэ етIуанэу школым щIэа бзылъхугъэр ящыгъупщэркъым класс нэхъыжьхэм кIуа нэужьи. Езыри набдзэгубдзаплъэу якIэлъоплъ и гъэсэну щытахэм адэкIэ я Iуэху зэрыхъум. Люсенэ дэтхэнэ сабийми бзэ щхьэхуэ къыхуэзыгъуэтыф, бгъэдыхьэкIэ хэха хузиIэ егъэджакIуэ гъэщIэгъуэнщ. Иджыпсту Люсенэ ирегъаджэ 3-нэ классым щIэсхэр. Ар йогугъу и сабийхэм щIэныгъэм и лъабжьэ быдэр ягъэтIылъыным, еджэным гукъыдэж хуаIэрэ абы текIуэныгъэ цIыкIухэр къыщахьыфу гъэсэным. ЦIыкIухэм я къэухьым, дуней еплъыкIэм зезыгъэужь, ахэр пэжыгъэм, дахагъэм хуэзыущий егъэджакIуэм и дерсхэм щызэхэухуэнащ егъэджэныгъэ-гъэсэныгъэр зэрызэпкърылъ унэтIыныгъэ куэд. Абы и гъэсэнхэр сыт щыгъуи жыджэру хэтщ школым, щIыналъэм щекIуэкI олимпиадэхэм, зэпеуэхэм ехъулIэныгъэфIхэр зыIэрагъэхьэу. Люсенэ иригъаджэхэр иужьрейуэ зыхэта зэпеуэхэм ящыщщ «ЩIэныгъэм хуач япэ лъэбакъуэхэр», «Полицей дадэ Стёпэ», «Фысакъ, мафIэ!» республикэпсо, щIыналъэпсо зэхьэзэхуэхэр. Абыхэм сабийхэм къыщахьащ 1-нэ, 2-нэ увыпIэхэр. КъищынэмыщIауэ, сабийхэм я щIэныгъэм щыхагъахъуэ Uchi.ru Интернет плIанэпэм.

Апхуэдэу Тхьэкъуахъуэр гугъэзэгъауэ ядолажьэ адэ-анэхэми. Ахэр жыджэру гъэсэныгъэм къыхешэ. Ари мэхъу абы зыIэригъэхьэ ехъулIэныгъэфIхэм я лъабжьэ.

- ЕгъэджакIуэм и лэжьыгъэм нэхъыщхьэ дыдэу хэлъхэм ящыщщ сабиипсэр нэсу зыхэпщIэныр, абы и гурылъ-гуращэхэр къыбгурыIуэныр, и гупсысэхэр къэбгъэнаIуэу ахэр тэмэму унэтIыныр. Зи псэр къыпхузэIумыха школакIуэм ахэр бгъэдэплъхьэну тыншкъым, аращи, псом япэ сабийр псэкIэ уи гъунэгъу пщIын хуейщ. ИтIанэщ сабийм щIэныгъэ куу щептыфынури, гъэсэныгъэ екIу щыхэплъхьэфынури, - и лэжьыгъэм топсэлъыхь Люсенэ. - Ди школым и егъэджакIуэ псори дыхущIокъу а къалэныр екIуу зэрызэфIахыным, иджырей егъэджэныгъэм и мардэхэм хуэкIуэу лэжьыгъэхэр гъэзэщIа зэрыхъуным. IэнатIэм ехъулIэныгъэ гуэрхэр щызыIэрыдгъэхьэмэ, псом япэ ар зи фIыгъэр ди лэжьыгъэр тэрэзу къызэзыгъэпэщ ди школ унафэщI Хьэлышх Маритэщ. Зи IэнатIэр хьэлэлу, жэуаплыныгъэр зыхищIэу езыхьэкI а цIыху гумызагъэм къыддиIыгъщ лэжьыгъэр езыгъэфIакIуэ, школым и пщIэр зыIэт сыт хуэдэ жэрдэмри.

Аргудан дэт курыт школ 31-м и унафэщIхэми Тхьэкъуахъуэ Люсенэ хуэдэ лэжьакIуэ гумызагъэхэми дохъуэхъу ЕгъэджакIуэм и махуэмкIэ. Нобэ хуэдэу, фи IуэхущIафэ дахэхэм щытхъу, фIыщIэ куэд къапэкIуэу, фи пщIэмрэ нэмысымрэ жылагъуэм щыхэхъуэу Тхьэм фигъэпсэу, фигъэлажьэ. Сабийхэм ябгъэдэфлъхьэ щIэныгъэр, къывдалъагъу гуапагъэмрэ IэфIагъымрэ ящымыгъупщэу, фи лэжьыгъэм фыдэбжьыфIэу дунейм Тхьэм фытригъэт.

КЪАРДЭН Маритэ.

КъэзылъхуахэмЯ лъагъуэм ирикIуа

Нобэ и ныбжьыр илъэс 60 ирокъу адыгэ бзылъхугъэ телъыджэ, СССР-м спортымкIэ щIыхь зиIэ и мастер, 1978 - 1982 гъэхэм Свердловск (иджы Екатеринбург) и «Уралочка» командэм хэту Совет Союзым и чемпион тхунейрэ хъуа, Европэм и чемпионхэм я кубокыр тIунейрэ зыIэрызыгъэхьа, ди лъэпкъэгъу цIыхубзхэм яхэщу Олимп чемпионкэ закъуэ Ахэмын Еленэ.

БЛЭКIА лIэщIыгъуэм и 70 гъэхэм я кIэухым цIыхубэ волейболым и вагъуэр щылыдащ адыгэ пщащэм. Свердловск къалэм дэзэм къулыкъу щызыщIэу абы къэнэжа Ахэмын Рабихь и унагъуэм 1961 гъэм жэпуэгъуэм и 5-м къралъхуа хъыджэбз цIыкIурат ар. Ленэ зыфIаща сабийр, адыгэ уэрэд цIэрыIуэм зэрыщыIуащи, дахэкIейт, ауэ и гъащIэ гъуэгур щыпхишар спортращ.

Ахэмын Рабихь волейболыр хуабжьу фIыуэ илъагъурт икIи сабийхэр абы хуигъэсэрт. И ныбжьэгъут къэралми Европэми щыцIэрыIуэ Свердловск и «Уралочка» цIыхубз командэм хэтхэмрэ зыгъэсэжхэмрэ икIи зэпыщIэныгъэ быдэ яхуиIэт. И щхьэгъусэ Инесси спортым и мастерт, ауэ зыхэтар баскетболрат. Абыхэм я быныр, дауи, къэзылъхуахэм я лъагъуэм ирикIуэнхэрт.

И ныбжьыр илъэс пщыкIутI щрикъум, Еленэ волейболым зыхуигъэсэу щIидзащ. Абы и япэ тренер Филимонов Юрэ лъэкI къигъэнакъым адыгэ пщащэм а спорт лIэужьыгъуэр фIыуэ иригъэлъагъун, текIуэныгъэ инхэм я лъабжьэр хуигъэтIылъын папщIэ.

Пхъум къыдэлажьэ зэпытт и адэри. «Сыт волейболыр фIыуэ щIэплъагъур?» - жаIэу журналистхэр иужькIэ къыщеупщIам, Еленэ яжриIат: «Си адэм абы сызэрыхишаращ. Ар езыр тренеру лажьэрт, волейболыр си гъащIэм щыщ зы Iыхьэ ищIыфащ».

Спортым и закъуэкъым Рабихь и пхъухэр зыдригъэхьэхар. Гъэмахуэ школ каникулхэм и деж абы и унагъуэр Къэбэрдейм къишэжырт, Джылахъстэнейм хыхьэ Плановскэ къуажэм дэс я благъэхэмрэ Iыхьлыхэмрэ яригъэлъагъурт, адэжь щIыналъэм и дахагъэмрэ IэфIагъымрэ захригъащIэрт. Еленэ, и шыпхъу нэхъыщIэ Иринэрэ я дэлъху закъуэ Тарасрэ дэщIыгъуу, и гумрэ и псэмрэ щIызу зигъэпсэхуауэ, ауэ къыздэкIуэжар аргуэру зэрибгъынэжыр къатехьэлъэу Свердловск игъэзэжырт. ЩIэхъуэпсырт илъэс дэкIмэ къытрагъэзэну, зыхунэмыса, зыхуэмызэфа псори зыщIигъэхъэну.

Совет Союзым тепщэныгъэр щызыIыгъ, Европэми фIыкIэ къыщацIыхуа Свердловск и «Уралочка» командэм а лъэхъэнэм ухыхьэну хуабжьу гугъут. Ар хузэфIэкIащ Еленэ. ХузэфIэкIам и закъуэкъым, атIэ гупыр зыгъэгуп, абы и пашэ хъуащ. Я тренер нэхъыщхьэ Карполь Николай и ныбжьэгъу Ахэмын Рабихь зэгуэрым къыжриIауэ щытащ: «Уи пхъур уэщхьэщ, насыпыфIэ хъунущ. Хьэл-щэнкIи къыпкIэрыхуркъым - мурад ещIри, ерыщу зрегъэхъулIэф, бэшэчщ, зэфIэкI лъагэ зыбгъэдэлъщ».

Адэ-анэм я дежкIэ быным я насыпым нэхъ дэрэжэгъуэ щыIэ? Рабихь хуабжьу щыгуфIыкIырт ипхъухэм я ехъулIэныгъэхэм. Псом хуэмыдэу ар и рипагърт Еленэ спортым къыщиIэ текIуэныгъэхэм. Япэр къыщыхъуар школакIуэхэм я урысейпсо зэхьэзэхуэращ, къыкIэлъыкIуэр 1978 гъэращ - Ташкент щызэхэта СССР-м и Лъэпкъхэм я спартакиадэм. КъыкIэлъыкIуэ илъэсым Свердловск и «Уралочка»-м хэту Совет Союзым и чемпион хъуащ икIи къэралым и гуп къыхэхам хагъэхьащ.

1979 гъэм нэхъ утыкушхуэж ихьащ. А илъэсым Франджым щекIуэкIа Европэм и чемпионатым ар зыхэта СССР-м и командэ къыхэхар зыри зыпэмылъэщынт икIи дыщэ медалыр IэщIэлъу Ахэмыным къигъэзэжащ. Ар хуабжьу ехъулIэныгъэ инт, ауэ лъагапIэ нэхъыщхьэр къыщыпэщылъыр дяпэкIэт - Мэзкуу щыIэну Гъэмахуэ Олимпиадэм хуэфэщэну зыхуагъэхьэзырыпхъэт. Хуабжьу щIэхуэпсырт Рабихь абы и пхъур щытекIуауэ ильагъуну, арщхьэкIэ... зэуэзэпсэу къытехуэри лIащ, и ныбжьыр илъэс плIыщI ирикъуа къудейуэ.

Еленэ икъукIэ кууэ зыхищIащ а гуауэ хьэлъэр. Волейбол джэгун дэнэ къэна, зыри хуеижтэкъым, фIэIэфIыжкъым щыIэтэкъым. Дуней псор къытеунэкIыфIам хуэдэт. АрщхьэкIэ адэкIэ псэун хуейт. ГъащIэм къыхэзэшыжар и адэм къыхуиIа хъуэпсапIэр зригъэхъулIэну мурад быдэ зэрищIаращ. Абы папщIэ Олимп чемпион хъун хуейт.

Совет Союзым волейболымкIэ и цIыхубз командэ къыхэхам ерыщу зэхьэзэхуэм зыхуигъэхьэзырырт. Я деж щекIуэкIыну Олимпиадэм абы щыджэгуэм къыщIэупщIэнэгъуэну хущIэкъурт я зэфIэкI лъагэр. Ар зэрагъэхъулIэн папщIэ я зэмани къаруи еблэжакъым. Гупым и пашэт и ныбжьэгъухэр сыт щыгъуи тезыгъэгушхуэр Ахэмын Еленэ.

И пIалъэр къэсри, Гъэмахуэ Олимп джэгухэр 1980 гъэм бадзэуэгъуэм (июлым) и 20-м Мэзкуу и «Лужники» стадионым Iэтауэ къыщызэIуахащ. Афганистаным советыдзэр зэрыхьар фIэгъэнапIэ ящIри, абы къэкIуакъым хамэ къэрал куэдым я лIыкIуэхэр. АрщхьэкIэ зэхьэзэхуэм къэрихьэлIахэри зэфIэкI ин зиIэ защIэт.

ЦIыхубз волейболрат дэ ди плъапIэ нэхъыщхьэр. Совет Союзым и командэ къыхэхам хэту абы зыкъыщигъэлъэгъуэнут Ахэмын Еленэ.

Адыгэ бзылъхугъэм и джэгукIэр, сыт щыгъуи хуэдэу, узыIэпызышэт. ЗэIущIэм и нэхъ гугъури абы и Iэзагъым къигъэлъэгъуащ.

Дыщэм щыщIэбэныну кIэух зэIущIэм Германие Демократ Республикэм и командэр къащхьэхуащ. Ар хуабжьу лъэщт икIи игъэкIуэтыгъуейт.

Япэ Iыхьэм ди волейболисткэхэр псынщIэу япэ ищащ. 14:8-у я хъэрхуэрэгъуэм щащхьэщыкIым, ахэр бэлэрыгъащ икIи къэпэщIэтхэм очкоиплI зэкIэлъхьэужьу ирагъэхьащ. Къаруушхуэ трагъэкIуэдэн хуей хъуащ, зы очко зыIэрагъэхьэжу текIуэныгъэр къахьын папщIэ. Ар лъэужьыншэу къэнакъым икIи къыкIэлъыкIуэ зэIущIэр нэмыщхэм 15:11-у яхьащ.

Ещанэ Iыхьэри хуабжьу ухэзыгъаплъэу ирагъэжьащ - 0:3, 3:6, 5:11, 7:13. Iуэхур хэкIыпIэншэ щыхъум, СССР-м и гуп къыхэхам и тренер нэхъыщхьэ Карполь Николай джэгум къыхигъэхьащ и «Iэщэ гъэпщIкIуар» - Ахэмын Еленэ. Зэрыщыгугъауэ, зэIущIэм и екIуэкIыкIэм абы напIэзыпIэм зригъэзэхуэжащ. Адыгэ бзылъхугъэм очкоих зэкIэлъхьэужьу гупым къыхуихьащ икIи и ныбжьэгъухэм я гур къыззригъэгъэтыжащ, бжыгъэр 12:13-м нигъэсри. Ар лъэщу ебгъэрыкIуэрт икIи ныкъуэсаныгъэншэу зихуэмыжырт. КъызэщIэрыуэжа ди волейболисткэхэм адэкIэ нэмыщхэм я щхьэр къырагъэIэтакъым икIи 15:13-у хагъэщIащ.

Зи къарумрэ зэфIэкIымрэ шэч къытезыхьэжа ГДР-м и командэ къыхэхар епланэ зэIущIэм ужьыхыжыпащ. АдэкIэ зэрыныкъуэкъуэн гукъыдэж абы щыджэгуэхэм ялэжтэкъым икIи 15:7-у икIуэтащ.

Апхуэдэу, Ахэмын Еленэ и фIыгъэкIэ, Совет Союзым волейболымкIэ и цIыхубз командэ къыхэхар Гъэмахуэ Олимпиадэм 1980 гъэм щытекIуащ. Дэри, зэи къэмыхъуауэ, диIэ хъуащ адыгэ пщащэм къахэкIа япэ Олимп чемпион. Абы папщIэ къыхуагъэфэща дыщэ медалым уасэ гуэр хуэгъэувыгъуейт - ар и адэ Рабихь и псэр зэригъэгуфIа тыгъэ лъапIэт.

ТекIуэныгъэ иныр къэзыхьа СССР-м и командэ къыхэхам щыджэгухэмрэ абы и тренерхэмрэ зэхэлъэдэжауэ IэплIэ зэхуащIырт, зэхъуэхъужхэрт. Тренер нэхъыщхьэ Карполь Николай псоми псалъэ гуапэ яжриIэрт, ауэ Ахэмын Еленэ нэхъ къыхигъэщхьэхукIырт, и фIыгъэкIэ зэIущIэ хьэлъэм зэрыщытекIуам папщIэ. Зэхьэзэхуэм еплъыну кърихьэлIахэм щIалитI къахэжауэ абыхэм къахуэжэрт. Милицэри адрей хъумакIуэхэри къапэмылъэщу ахэр утыкум къилъэдащ икIи удз гъэгъа Iэрамэшхуэр Iэнкун хъуа Ахэмыным IэщIалъхьащ. А щIалитIыр и адэм и хэкужь Къэбэрдейм икIат. Зыр ди лэжьэгъуу щыта Бэрбэч Зуберт, и ахърэтыр нэху Тхьэм ищI!

КъыкIэлъыкIуэ илъэсым Ахэмын Еленэ и гъащIэм зэхъуэкIыныгъэшхуэ къыщыхъуащ: Одессэ и «Черноморец» футбол командэм щыджэгу Соколовский Игорь дэкIуэри, 1981 гъэм Украинэм Iэпхъуащ. Дауи, къыхэкIыжын хуей хъуащ и гури и псэри зыкIэрыпщIа Свердловск и «Уралочка» гуп телъыджэм.

Олимп чемпионкэр гуфIэжу зыхагъэхьащ здэIэпхъуа Одессэ и «МедИн»-м. Ари СССР-м волейболымкIэ и гуп нэхъыщхьэм щыджэгурт. Илъэсиблк Iэ хэтащ Еленэ абы икIи ехъулIэныгъэфIхэр къыхуихьащ. ИужькIэ Финляндием, Польшэм, нэгъуэщI къэралхэм я командэхэм зэфIэкI инхэр къыщигъэлъагъуэу щыджэгуащ. А псори къалъытэжри, XX лIэщIыгъуэм къриубыдэу Одессэ и волейболисткэ нэхъыфI дыдэу къалъытащ, а къалэм физкультурэмрэ спортымкIэ и управленэм и унафэщIу иужькIэ илъэс куэдкIэ лэжьащ.

Ахэмын (Соколовская) Еленэ Хэкум куэд зэрыхуилэжьар гулъытэншэ хъуакъым. «За доблестный труд» медалыр, «СССР-м спортымкIэ щIыхь зиIэ и мастер» цIэ лъапIэр абы къыхуагъэфэщащ. Ар щапхъэ яхуэхъуащ волейболымкIэ къэралым и гуп нэхъыщхьэм 80 гъэхэм щыджэгуа Налшык и «Университет»-м хэта Лий Ларисэ, ЗекIуэрей Эльвирэ сымэ, нэгъуэщI ди лъэпкъэгъу куэдми.

Щалъхуа Урысей Федерацэми псэупIэ хуэхъуа Украинэми нобэ зи махуэ лъапIэр щыхуаIэт адыгэ бзылъхугъэм дохъуэхъу узыншагъэр и куэду, насып щымыщIэу, и щIэблэм я хъер илъагъуу илъэс куэдкIэ иджыри дунейм тетыну.

ХЬЭТАУ Ислъам.

«Адыгэбзэм и Гупсэхэм» я пшыхь гукъинэ

Адыгэбзэр IэщIагъэу къыхэзыхыу гъащIэ IэнатIэ зыхуэзыщIыжахэм хуэдэу, лъэпкъ Iуэхур ипэкIэ зыгъэкIуатэ щыIэу къыщIэкIынукъым. Сыт хуэдэбзэри къэгъэщIыгъэ телъыджалъэщ, ар зыIурылъ лъэпкъым и дуней лъагъукIэм хэлъ хьэлэмэтагъ псори къызэщIиубыдэу. Ауэ анэдэлъхубзэр сытми йолъэпIэкI, абы хэущэхуа дуней зыхэщIэр, лъэпкъ гупсысэкIэр, щэныр анэ быдзышэм хэлъу сабийм хэпща зэрыхъум къыхэкIыу. Анэбзэм къару лъэщ къуэлъщ, цIыхугъэм и бзыпхъэу, дахагъэм и щысэу зэрыщытым къыхэкIыу. Мис а цIыхугъэмрэ дахэ щапхъэхэмрэ щIэблэм деж нэзыхьэс иджыкIэ зыри щыIэкъым, адыгэбзэмкIэ егъэджакIуэхэм къищынэмыщIауэ. ХьэтIохъущокъуэ Къазий и цIэр зезыхьэ Адыгэбзэ Хасэм адыгэбзэмкIэ егъэджакIуэхэм щхьэкIэ иджыблагъэ иригъэкIуэкIа гуфIэгъуэ пшыхьыр щIызэхишам и щхьэусыгъуэ нэхъыщхьэри аращ - лъэпкъым Iуэхутхьэбзэшхуэ хуэзыщIэхэр гъэлъэпIэнырщ.

«АДЫГЭБЗЭМ и Гупсэхэр» - арат зэреджэр Къэбэрдей-Балъкъэрми, Къэрэшей-Шэрджэсми, Адыгейми щыщ егъэджакIуэхэр зыхэта, ЕгъэджакIуэхэм я махуэм ирихьэлIэу къызэрагъэпэща махуэщI пшыхьым. Адыгэбзэ Хасэр къызэрыунэхурэ иригъэкIуэкI мы гуфIэгъуэ дауэдапщэр зэхэмыхьэу зэ закъуэщ къызэрыхъуар - дунейр зэщIэзыщта узыфэм и ягъэкIэ ар нэгъабэ абы хуегъэкIуэкIатэкъым. Арагъэнущ, дуней уэлбанэм емылъытауэ, концертым кърихьэлIахэм пшыхьыр гуапэуи хуабэуи къащIыщыхъуар. Куэд лъандэрэ зэрымылъэгъуахэр зэрызэхуэзэшар егъэджакIуэхэм я нэгум къищырт, я зэхэтыкIэм къиIуатэрт.

ГуфIэгъуэ пшыхьым кърихьэлIащ Къэбэрдей-Балъкъэрым ЕгъэджэныгъэмкIэ, щIэныгъэмрэ щIалэгъуалэм я IуэхухэмкIэ и министерствэм и IэщIагъэлIхэр, КъБР-м и щIыналъэхэм егъэджэныгъэмрэ щIэныгъэмкIэ я IуэхущIапIэхэм я лэжьакIуэхэр, курыт еджапIэхэм я унафэщIхэр. Апхуэдэу, концертым кърихьэлIащ лъэпкъ Iуэхур дэхыным жыджэру телажьэу Къэбэрдейм ит Адыгэ Хасэхэм я лIыкIуэхэр, жылагъуэ лэжьакIуэхэр.

«Кабардинка» къэрал къэфакIуэ гупым и уардэунэшхуэм щызэхыхьа пшыхьыр къыщызэIуихым, Адыгэбзэ Хасэм и тхьэмадэ Табыщ Мурат къызэрыхигъэщамкIэ, адыгэбзэмкIэ егъэджакIуэхэм я зэгухьэныгъэм лэжьэн зэрыщIидзэрэ илъэсибгъу мэхъу, дэтхэнэ зыри гукъинэжрэ Iуэхугъуэ куэдкIэ гъэнщIащ. «Илъэсибгъур цIыху гъащIэм еплъытмэ, мащIэ дыдэщ, ауэ, нэгъуэщI лъэныкъуэкIэ укъегупсысмэ, ар мащIэкъым, зыгуэрхэри тлъэкIауэ къысщохъу. ЦIыхур къозышалIэри къыббгъэдэзышри Iуэхущи, абы егъэджакIуэхэмрэ дэрэ гъунэгъу дызэхуищIащ, быдэуи дызэпищIащ. Хьэкъыу си фIэщ мэхъу «Адыгэбзэм и ГупсэкIэ» дызэджэ ди гъэсакIуэхэм, ущиякIуэхэм, егъэджакIуэхэм я фIэщ дызэрыхъуар, дзыхь къызэрыдагъэзыр. Нобэ, шэч къытумыхьэу жыпIэ хъунущ, ди хэгъэгум анэдэлъхубзэр сабийм езыгъащIэ егъэджакIуэхэм ящыщу зэрымыцIыхурэ нэIуасэ зэхуэмыхъуарэ зэрахэмытыр, зыр зым и лэжьыгъэфIкIэ дэгуашэу, зым и щIэныгъэр адрейм бгъэдилъхьэу зэрызэлъэIэсыр, егъэджэкIэ Iэмалхэмрэ методикэ гъэунэхуныгъэхэмрэ зэрызэIэпахыр, зэпеуэхэмрэ зэныкъуэкъухэмрэ хьэрхуэру зэрыхыхьэр. Я зэманрэ Iуэхурэ щIэблэм трагъэкIуадэу лажьэ егъэджакIуэм хуэмыфащэ гулъытэ щыIэкъым. Адыгэбзэ Хасэм и къалэн нэхъыщхьэр - адыгэбзэмкIэ егъэджакIуэм и Iуэхум пщIэшхуэм зэрыпылъыр зыхедгъэщIэнырщ - къыдэхъулIауэ къысщохъу. Ар нэхъри я фIэщ хъун щхьэкIэщ мы гуфIэгъуэ пшыхьым хуэдэхэри къыщIызэдгъэпэщыр», - жиIащ Табыщ Мурат.

Пшыхьыр дахэу икIи екIуу ирагъэкIуэкIащ Адыгэбзэ Хасэм и тхьэмадэ Табыщ Муратрэ Хасащхьэм щыщ Бакъ Мадинэрэ.

Мы гъэм къызэрагъэпэща концертым и зэхэтыкIэм мащIэу зихъуэжащ. Нэхъапэхэм я цIэ къраIуэурэ лэжьыгъэкIэ къыхэжаныкIа егъэджакIуэхэр ягъафIэу щытамэ, иджы утыкур сыт щыгъуи зыгъэбжьыфIэ, цIыхухэм гукъыдэж къезыт уэрэджыIакIуэхэмрэ къэфакIуэхэмрэ Адыгэбзэ Хасэм и цIэкIэ езы егъэджакIуэхэм ягъэлъэпIащ. Апхуэдэ егъэкIуэкIыкIэр егъэджакIуэхэр зы хасэ унагъуэу, зы IэщIагъэм зэришалIэ бынунэшхуэу зэрыщытыр я фIэщ щIыным хуэунэтIат. Адыгэбзэм и IэфIагъыр зыхегъэщIэным псэемыблэжу телажьэ гупсэхэм я хъуэхъубзэ дахэр иджы щэнхабзэм и лэжьакIуэхэм яхуэунэтIат, абы лъэныкъуитIри къызэщIиIэтэу пшыхьыр гъэщIэгъуэн дыдэуи иукъуэдият. ЗыхэпщIэрт гумрэ псэмрэ къыбгъэдэкI псалъэхэм артистхэм ягу зэрыхигъахъуэр, я гукъыдэжым зэрызригъэIэтыр.

Ипэ ита илъэсхэми хуэдэу, мы гъэми гуфIэгъуэ пшыхьыр ягъэдэхащ, апхуэдэу Адыгэбзэ Хасэм и фIыщIэгуапэ тхылъхэр иратащ Тхьэгъэлэдж Светланэ, Хьэкъул Оксанэ, Тхьэзэплъ Залинэ, Бэч Азэмэт, Дэгу Каринэ, ДыщэкI Артур, Чылар Нэсрэн, Мэршэн МуIэед, ГъукIэ Ислъам, Теркъул Ислъам, Жыгун Эдик сымэ. Пщыхьэщхьэр къафэкIэ ягъэщIэрэщIащ Унэжокъуэхэ Тимуррэ Заремэрэ зи унафэщI «Шагъдий» цIыхубэ къэфакIуэ гупым.

Адыгэбзэ Хасэм мы гъэм иригъэкIуэкIыну и гугъэ лэжьыгъэм и зы зэхыхьэщ гукъинэжу екIуэкIа пшыхьыр. Дыщогугъ дяпэкIэ утыку кърихьэну зэпеуэхэм, зэхьэзэхуэхэм, гъэлъэгъуэныгъэхэм ар и щыпэешажьэ махуэ хъуну, анэдэлъхубзэм иIэ щытыкIэм и зыкъыIэтыпIэу къыщIэкIыну.

ШУРДЫМ Динэ.

Котляровхэ я тхылъ тедзапIэм и лэжьакIуэхэр тхылъ тедзапIэм и дизайнер **Щоджэн Жаннэрэ** абы и дэлъху **Казбекрэ** яхуогузавэ я анэ **Жэмыхъуэ Марьянэ Рэмэзан и пхъур** зэуэзэпсэу зэрылIам къыхэкIыу

Налшыкдэсхэм я IутIыжыгъуэт

«Алания-2» (Владикавказ) - «Спартак-Налшык» (Налшык) - 1:5 (0:0). ЕсэнтIыгу. «Ессентуки-Арена» стадион. Жэпуэгъуэм и 3-м. ЦIыху 300 еплъащ.

Судьяхэр: Иваников (Ставрополь), Харченкэ (Дон Iус Ростов), Дюмидов (Элиста).

«Алания-2»: Туаев, Кобесов (Изилов, 75), Созанов (Валериевич, 55), Гогниев, Цалагов (Яшук, 55), Калагов, Тамазиевич, Тинаев (Дудаев, 62), Березов, Цакоев, Наниев.

«Спартак-Налшык»: Антипов, Сындыку, ЛIуп, Шумахуэ И. (Молэмусэ, 83), Дэхъу (Торосян, 83), КIэдыкIуей, Ольмезов, Бэчбо, Черткоев (Бенедык, 66), Хьэшыр (Багъэтыр, 70), Жангуразов.

Топхэр дагъэкIащ: Бэчбом, 51 (0:1). Хьэшырым, 52 (0:2). Хьэшырым, 58 (0:3). Жангуразовым, 59 (0:4). Наниевым, 71 (1:4). Бэчбом, 83 (1:5).

Дагъуэ къыхуащIащ Калаговымрэ Наниевымрэ.

ФНЛ-м и етIуанэ дивизионым щекIуэкI зэхьэзэхуэм ипкъ иткIэ «Алания-2»-м ЕсэнтIыгу къыщригъэблэгъат «Спартак-Налшыкыр». Турнир таблицэм и кIэух увыпIэм щыт «хэгъэрейхэм» зэпэщIэтыныгъэр жыджэру къыщIадзащ. Япэ дакъикъэхэм щегъэжьауэ владикавказдэсхэм хьэщIэхэм я лъэныкъуэмкIэ зыщагъэбыдат. Зы ебгъэрыкIуэныгъэм адрейр къыкIэлъыкIуэу налшыкдэсхэр къыхагъэзыхьырт абыхэм.

Етхуанэ дакъикъэр екIуэкIыу «Алания-2»-р япэ ищыным зымащIэщ иIэжар. Хэгъэрейхэм я гъуащхьауэхэм ящыщ зыр зэуа топыр ди гъуащхьэхъумэхэм угловойм ягъэкIуащ.

ЗэIущIэм и япэ Iыхьэм и ныкъуэр нэблэгъауэ «Спартак-Налшыкым» джэгур зэпIэзэрыт ищIыжащ. И лъэныкъуэмкIэ зэпэщIэтыныгъэр къыIузыгъэкIуэта хьэщIэхэр нэхъ жыджэр къэхъуат, щIэх-щIэхыурэ ебгъэрыкIуэныгъэхэри къызэрагъэпэщырт. Бжыгъэр къызэIуамыхауэ джэгум и ныкъуэр и кIэм нэблэгъащ.

Загъэпсэхуу къихьэжа нэужь налшыкдэсхэр япэкIэ кIуэтащ. Ди щIалэхэм я ебгъэрыкIуэныгъэм хэту топыр къызыIэрыхьа Бэчбо Марат Iэзэу «Алания-2»-м и гъуащхьэхъумэхэм къапекIуэкIри, гъуэм еуащ. Топым хэгъэрейхэм я гъуащхьэтетым къыхуегъэгъэзакъым - 0:1.

Губгъуэм и кум къыщыщIадзэжри «Спартак-Налшыкыр» ебгъэрыкIуащ. КъыхудагъэкIа топым иужькIэ зыкъэзымыщIэжа Владикавказ и командэм и футболистхэм я щытыкIэр къигъэсэбэпри, штрафнойм ихьа Хьэшырым бжыгъэр 0:2-м нигъэсащ.

ЗэкIэлъхьэужь дыдэу къыхудагъэкIа топитIым «Алания-2»-м и лъэр щIиудыпащ. Iэнкун къэхъуа ди хьэрхуэрэгъухэм джэгур яIэщIэкIыпат. Ди щIалэхэм я ебгъэрыкIуэныгъэхэм ящыщ зым Хьэшырым топыр къыIэрыхьащ. Алан ар Iэзэу хэгъэрейхэм я гъуащхьэхъумэхэм яблихри, гъуэм еуащ. Гъуащхьэтетым пэжыжьэ плIанэпэм кIуэ топым зыми къыхуегъэгъэзакъым - 0:3.

Аргуэрыжьти, джэгур къызэрыщIадзэжу «Спартак-Налшыкыр» ебгъэрыкIуащ. Штрафнойм иту Жангуразовыр зэуа топыр гъуащхьэхъуэмхэм ящыщ зым техуэри, зэIущIэм и бжыгъэр 0:4-м хуэкIуащ.

Жэуапыншэ топиплI зэрыдагъэкIам арэзы къищI хьэщIэхэр нэхъ кIащхъэ къэхъуащ. Уеблэмэ, зэманкIэ набдзагубдзаплъагъэр яфIэкIуэдащ. Апхуэдэ Iэмалыр гулъытэншэу къагъэнакъым хэгъэрейхэм. ПсынщIэу къызэрагъэпэща контратакэм абыхэм ехъулIэныгъэ къахуихьащ. «Алания-2»-м и гъуащхьэхъумэныкъуэ Наниевыр зэуа топым налшыкдэсхэм гъуащхьауэм къыхуегъэгъэзакъым - 1:4.

ЗэIущIэм хухаха зэманыр икIэм нэблэгъауэ, гуIэфIтещIэж иужьрей топыр хэгъэрейхэм яхудигъэкIащ зэпэщIэтыныгъэм бжыгъэр къыщэзыIузыха Бэчбо Марат - 1:5. Къыхэдгъэщынщи, зи ныбжьыр илъэс 30-м щIигъуа Псыкуэд къуажэм щыщ щIалэр «Спартак-Налшыкым» къызэрыхыхьэрэ зэман куэд дэмыкIами, ар псынщIэу гупым хэзэгъащ, футболеплъхэм ягу дыхьэн джэгукIи щIэх дыдэу къигъэлъэгъуэн щIидзащ. Абы и щыхьэтщ мы зэIущIэм тIэунейрэ къызэрыщыхэжаныкIар.

ЕпщыкIутIанэ джэгугъуэм и адрей зэIущIэхэм мыпхуэдэ бжыгъэхэр къарикIуащ: **Динамо**» (Мэхъэчкъалэ) - «**Биолог-Новокубанск**» (Прогресс) - **2**:**0**, «**Кубань-Холдинг**» (Павловская) - «**Мэшыкъуэ-КМВ**» (Псыхуабэ) - **1**:**0**, **СКА** (Дон Iус Ростов) - «**Динамо**» (Ставрополь) - **2**:**1**, «**Форте**» (Таганрог) - «**Легион-Динамо**» (Мэхъэчкъалэ) - **2**:**1**, «**Дружба**» (Мейкъуапэ) - «**Чайка**» (Песчанокопское) - **0**:**2**.

КъыкIэлъыкIуэ джэгугъуэр «Спартак-Налшыкым» и унэ щригъэкIуэкIынущ. Жэпуэгъуэм и 10-м абы кърихуэблэгъэнущ Павловскэм и «Кубань-Холдинг»-р

ЖЫЛАСЭ Замир.

ФНЛ-м и етIуанэ дивизионым и япэ гупым и турнир таблицэ

	Командэхэр	Дж.	Къ.	З.	ФI.	Т.	О.
1.	**СКА**	**11**	**9**	**1**	**1**	**23-6**	**28**
2.	«Динамо» Мх	11	8	2	1	20-4	26
3.	«Чайка»	11	8	1	2	24-6	25
4.	«Анжи»	11	8	0	3	20-6	24
5.	«Форте»	11	7	3	1	23-10	24
6.	«Черноморец»	11	5	2	4	18-13	17
7.	«Легион-Динамо»	11	4	4	3	14-9	16
8.	**«Спартак-Налшык»**	**11**	**4**	**4**	**3**	**12-9**	**16**
9.	«Кубань-Холдинг»	11	4	3	4	11-12	15
10.	«Мэшыкъуэ-КМВ»	11	4	3	4	16-14	15
11.	«Биолог-Новокубанск»	11	3	3	5	14-14	12
12.	«Динамо-Ставрополь»	12	3	2	7	18-19	11
13.	«ТIуапсы»	10	3	1	6	8-16	10
14.	«Дружба»	12	2	3	7	8-21	9
15.	«Ротор-2»	10	2	1	7	6-19	7
16.	«Алания-2»	12	1	2	9	11-37	5
17.	**«ЕсэнтIыгу»**	**11**	**1**	**1**	**9**	**7-38**	**4**

Редактор нэхъыщхьэ ЖЫЛАСЭ Заурбэч

Редколлегием хэтхэр:
ЖьэкIэмыхъу Маринэ (унафэщI-редактор), **Ширдий Маринэ** (унафэщI-редактор), **Къаншокъуэ Эллэ** (жэуап зыхь секретарь), **Къардэн Маритэ, Къумахуэ Аслъэн, НэщIэпыджэ Замирэ, Чэрим Мариаппэ, ЩхьэщэмыщI Изэ.**

Езыгъэтхахэр
«Адыгэ псалъэ» газетыр КъБР-м и Парламентымрэ Правительствэмрэ ирагъэтхащ (учредителхэр).

КъыдэзыгъэкIхэмрэ редакцэмрэ я хэщIапIэр
360030, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэ, Налшык къалэ, Ленинъм и уэрам, 5

ТЕЛЕФОНХЭР: редактор нэхъыщхьэм, секретарым - 42-56-19; унафэщI-редакторхэм - 40-48-54, 40-06-33; жэуап зыхь секретарым - 42-22-82; секретариатым - 42-22-66.
КЪУДАМЭХЭМ: политикэмкIэ, жылагъуэмрэ лъэпкъ IуэхухэмкIэ - 42-22-86; къуажэ гъащIэмрэ экономикэмкIэ - 42-57-59; щэнхабзэмкIэ - 42-75-36; егъэджэныгъэмрэ щIэныгъэмкIэ - 40-15-31; хъыбарыщIэхэмрэ спортымкIэ - 42-22-88, 42-60-53, 42-22-89; зэдзэкIакIуэхэм - 42-21-88; корректорхэм - 42-60-27; ЭВМ-м и операторхэм - 42-22-84; компьютер IэнатIэм - 42-26-41; сурэттеххэм - 42-75-78, 42-63-64.

Теддзэ тхыгъэхэм къыщыхьа бжыгъэхэм, къыщаIэта Iуэхугъуэхэм я пэжагъымкIэ ахэр зытхахэм нэсу жэуап яхь. Авторхэмрэ редакцэмрэ я Iуэху еплъыкIэр зэтехуэ зэпыту щыткъым.
Газетыр Iэ тезыдзахэм яхуэхьынир и пщэ дэлъщ КъБР-м федеральнэ пощт зэпыщIэныгъэхэмкIэ и управленэм.
Тел.: 76-01-28, 76-01-10

Газетыр 2016 гъэм дыгъэгъазэм и 19-м Печатым и хуитыныгъэр хъумэнымкIэ Къэбэрдей-Балъкъэр щIыналъэ IуэхущIапIэм ПИ №ТУ07-00117-м щIэту ятхащ.
Зы илъэсым газетыр 156-рэ къыдокI.
«Издательство «Южный регион» ООО-м щытрадзащ. 12+
357600, Ставрополь край, ЕсэнтIыгу къалэ, Никольскэ уэрам, 5-А

Мы къыдэкIыгъуэм елэжьахэщ: жэуап зыхь секретарым и къуэдзэ **ДыщэкI Соня**, *редактору* **НэщIэпыджэ Замирэ**, *корректорхэу* **Щоджэн Иннэ** *(1, 2-нэ нап.)*, **Щоджэн Заирэ** *(3, 4-нэ нап.)*. *КомпьютеркIэ газетым и теплъэр ящIащ* **Ныр Саидэ, Щомахуэ Марианнэ**, *сурэтхэм елэжьар* **Бицу Жаннэщ.**

Номерыр «Адыгэ псалъэм» и компьютер IэнатIэм щагъэхьэзыращ.
Газетым Iэ традзэн хуейщ сыхьэт 20-м, щытрадзар сыхьэт 20.00-рщ.
Индексыр П5894 • Тираж 1.841 • Заказ №2214